

**РАЙОНЪТ НА ГОРНОТО ТЕЧЕНИЕ
НА РЕКА СТЯМА ПРЕЗ РИМСКАТА ЕПОХА.
ДАННИ ОТ НУМИЗМАТИЧНИЯ МАТЕРИАЛ
ВЪВ ФОНДОВЕТЕ
НА ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – КАРЛОВО¹**

Иван Иванов

**THE UPPER STRYAMA REGION DURING
THE ROMAN EMPIRE. DATA FROM THE
NUMISMATIC MATERIAL IN THE COLLECTION
OF HISTORICAL MUSEUM – KARLOVO**

Ivan Ivanov

***Abstract:** What the research paper hereby includes is an effort to collect the available information about the presence of the Roman Empire in the Upper Stryama region in its entirety, such as publications, written sources, epigraphic materials, coin finds, data from archeological research and field surveys. The data collected show that all the main processes, characteristic for this part of the Empire can be seen in the Karlovo hollow, as the region is an indispensable part of the Thrace province. The sites observed are located close to one another on the two main arterial roads – the main road Oescus – Philippopolis and the one in the foothill South of the Balkan Mountains. The main contribution of the current paper is the catalogizing and the analysis of the numismatic material (a catalogue of 170 coins) from the Roman period of the region (the end of 1st century B.C. to late 5th century A.D.), kept in the collection the Historical Museum - Karlovo, as well as presenting it for further academic research.*

***Keywords:** Roman Archaeology, Upper Stryama region, Roman numismatics, Karlovo museum.*

¹ Настоящата студия представлява синтез на дипломната работа на Иван Иванов, магистър в програма Археология и археологическо културно наследство към катедра История и археология на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Научен ръководител е гл. ас. д-р Божидар Драганов, а рецензент доц. д-р Дочка Аладжова (НАИМ-БАН).

Териториалният обхват на изследването обхваща Карловската котловина с прилежащите ѝ дялове от Стара планина и Средна гора. Тя се намира в Средногорско-Подбалканската област и е част от подбалканските котловини, отделени една от друга с планински „прагове“. На север котловината е ограничена от Златишко-Тетевенския и Троянско-Калоферския дял на Стара планина. Южната граница съвпада с билото на Същинска Средна гора, а на югоизток – със западните части на Сърнена Средна гора. На изток е ограничена от височината „Стражата“, която я отделя от Казанлъшкото поле, а на запад високият рид Козница играе ролята на граница между Карловската и Златишко-Пирдопската котловина. Районът се отводнява от р. Стряма и нейните старопланински и средногорски притоци.

През римската епоха Карловската котловина се превръща във важно кръстопътно средище. Оттук минава един от най-важните римски пътища, свързващи главния град на провинция Тракия – Филипопол с колонията (от 106 г.) Ескус на брега на Дунава. Това е най-прякото трасе, което свързва централния път *Via Diagonalis* с пътните артерии към градовете в провинция Мизия и отвъддунавските територии на империята.

Друг важен междупровинциален път е трасиран, вероятно в кр. на III и нач. на IV в., на мястото на по-стар път в южното подножие на Стара планина (накратко „Подбалкански“ път). Неговият маршрут най-вероятно е Анхиало – Кабиле – Туида – Сердика и най-интензивно се използва през Късната античност.

Съвсем естествено, огромната част от римските обекти (*Карта 1*) от I – кр. на V в. са разположени по протежението на тези две пътни артерии, които се пресичат при пътната станция Суб Радице (край с. Христо Даново). Общо регистрираните или проучвани

останки от римския период възлизат на 15 обекта, като тези, възникнали по трасето на двата пътя, са 14, а сравнително отдалечен от тях остава само един. Най-голям дял от тези обекти се датират във втората половина на III – IV в.

Най-значими са проучваните от М. Маджаров пътни станции Виамата (?) край с. Михилци и Суб Радице при с. Христо Даново (където работи и И. Христов), както и обектът в м. Влашки мандри (проучван от И. Христов), който е със спорен статут. По протежение на пътя изток – запад в подножието на Балкана, от интересувания ни период засега е проучена (М. Маджаров) една раннохристиянска базилика от кр. на IV – ср. на V в. при село Васил Левски.

През разглеждания период Карловската котловина е част от римската провинция Тракия (и в градската територия на Филипопол), учредена при управлението на император Клавдий I, най-вероятно в 46 г. (Ботева 2017: 157 – 168). След административните реформи от края на III и началото на IV в. разглежданият район вероятно влиза в територията и под църковната юрисдикция на епископа на новопостроения късноримски град – Диоклецианопол (дн. Хисаря) (Маджаров 1993: 23).

Писмените извори, които се отнасят пряко до разглеждания район са повече от оскъдни. Те са само два на брой и са свързани с трасето на римския път Ескус – Филипопол.

Първият от тях е Певтингеровата карта (*Tabula Peutingeriana*), където е отбелязана пътната станция Суб Радице (ЛИБИ I: 26). Станцията е поставена под номер IX от север на юг, като е упоменато, че отстои на шест мили от Монтемно (при ТК „Беклемето“) и на дванадесет мили от следващата в посока Филипопол (вероятно Виамата, край с. Михилци). Датировката на извора е в IV

в., като е установено, че използва информация от по-ранен пътеводител от втората половина на II в. или първата половина на III в. (ЛИБИ I: 9).

Второто сведение за Карловската котловина се съдържа в Списъка на служебните рангове. То се отнася за пътната станция Суб Радице, която е отбелязана заедно с Виамата като база на части от Първа Аврелианова кохорта (ЛИБИ I: 245). *Notitia Dignitatum*, във вида си достигнал до нас, е съставен между 390 и 427 – 437 г. По времето, когато е издаден списъкът, вече са настъпили големи промени, особено в разпределението на войсковите части, така че се получава смесване на старото положение с по-късни изменения. Затова към него трябва да се подхожда внимателно най-вече там, където става въпрос за разположението на войсковите единици в даден период (ЛИБИ I: 224).

На територията на котловината са открити три строителни и два почетни надписа². Всички те са открити по трасето на пътя Ескус – Филипопол. От пътната станция край с. Михилци произхожда епиграфски паметник от времето на император Нерон, който свидетелства за строителната дейност на пътища и крайпътни съоръжения на един от първите управители на провинцията Тит Юлий Уст (Kalinka 1906: N 19). Те са свързани с изграждането на важното трасе (военния път) от Филипопол за Ескус на р. Дунав и връзката между новосъздадената провинция Тракия и вече съществуващата Мизия (учредена в 15 г.). Втори надпис съобщава за възстановяването на съоръженията край с. Михилци при император Марк Аврелий през 175 – 176 г. (Николов 1958: 285). Фрагмент от надпис от високопланинската местност Влашки мандри свидетелства за строителната (укрепителна) дейност на Антонин Пий в

Тракия (Христов 2016: 17 – 18). Последните по хронология епиграфски паметници са два почетни надписа от времето на Северите. Първият е на Септимий Север, Каракала и Гета от околностите на с. Певците, с името на управителя на Тракия Гай Цецина Ларгус, датиран в 198 – 199 г. (Tsontchev 1959: 166 – 168). Вторият е с името на Септимий Север от Суб Радице (193 – 211) и вероятно е база на статуя (IGBulg V: 5545).

Както вече бе отбелязано, Карловското поле се пресича от два римски пътя. Единият (Ескус – Филипопол) е сред първостепенните пътни артерии в римските провинции на Балканите. Другият, който е второстепенен и не е отбелязан в античните пътеводители, е трасиран изток – запад в подножието на Стара планина.

Изграждането на пътната артерия Ескус – Филипопол се поставя през втората половина на I в., скоро след учредяването на римската провинция Тракия. Пътят вероятно е прокаран върху по-старо тракийско трасе, което се потвърждава от откритите при разкопки материали от късножелязната и елинистическа епоха (Маджаров 2009: 214). Пътят престанал да се поддържа и загубил своето значение към края на V в. (Велков 1959: 170).

Първоначално изграден за армията, след учредяването на провинция Дакия през 106 г., пътят вече се използва предимно за търговски цели. С построяването на мост на река Дунав между Ескус и Сучидава от Константин I през 328 г., пътната артерия още повече засилва своето търговско-икономическо значение (Маджаров 2009: 214).

Тук ще проследя само накратко трасето на пътя в горното течение на р. Стряма, докато обектите по неговото протежение са разгледани отделно. Идвайки от Филипо-

² Епиграфските паметници в Карловската котловина са разгледани при описанието на обектите, в които са открити.

пол, трасето на пътя навлиза в Карловската котловина и през пътната станция край с. Михилци, продължава по десния бряг на р. Стряма към с. Войнягово. В района на селото преодолява реката и, отделяйки се от нейния бряг, през с. Дъбене продължава на северозапад към селата Московец и Певците. Оттам пътят преминава южно от с. Кърнаре и, запазвайки посоката си, достига до пътната станция Суб Радице край с. Христо Даново. Тук пътят поема на север по стръмните южни склонове на Стара планина и през местността Влашки мандри, където вероятно има мутация, преодолява билото на Балкана (Маджаров 2009: 209 – 211; Tsontchev 1959: 154 – 170).

Трасето на пътя в южното подножие на Стара планина не е отбелязано в античните пътеводители и информация за него не се открива в изворите. Предполага се, че е съществувал по-стар път, който през IV в. е поправен и тогава започва интензивната му употреба, продължила до VI в. Активната строителна дейност на императорите Диоклециан и Константин I наложило и изграждането на адекватни комуникации (Маджаров 2009: 236 – 237).

Според М. Маджаров пътят е свързвал Анхиало, Кабиле, Туида (край Сливен) и Суб Радице (Маджаров 2006: 170). Съществуването му на изток от Калофер се потвърждава от откритите две милиарни колони. Едната е от с. Малко Чочовени (западно от Сливен), а надписът е от времето на Диоклециан и Максимиан Херкулий, и е преизползвана при управлението на Лициний I и Константин I. Втората е от с. Лозенец (източно от Сливен) и се датира във времето на Константин I и наследниците му (Николов 1993: 32 – 33). Трета колона се намира във фонда на музея в Казанлък, а надписът и датировката са идентични с тези на втората (Маджаров 2009: 235). Най-вероятно пътят е продължавал и на запад от Суб Радице, в посока Сердика, но

засега неговото трасе не е установено (Маджаров 2009: 236).

В Карловската котловина пътят е трасиран близо до подножието на Стара планина и е с посока запад – изток. От станцията Суб Радице се отправя на изток, минава северно от селата Кърнаре и Иганово, където е запазен участък от него. Все на изток той се проследява северно от с. Анево, в покрайнините на градовете Сопот и Карлово, кв. Сушица и с. Васил Левски. Североизточно от това село пътят е много добре запазен (Шкорпил, Шкорпил 1885: 100) и видим и днес. Оттам той продължава към долината на Бяла река и покрай Калоферския манастир и местността Звъниград слиза към р. Тунджа и, следвайки я, се отправя към Казанлъшкото поле (Маджаров 2006: 167 – 170).

ОБЕКТИ ОТ РИМСКАТА ЕПОХА

ПО ТРАСЕТО НА ПЪТЯ

ЕСКУС – ФИЛИПОПОЛ

Пътна станция Виамата(?) край с. Михилци

Римската пътна станция Виамата се локализира в югоизточната покрайнина на Карловската котловина. Намира се в м. Горни стеници, в землището на с. Михилци, общ. Хисаря. Местността е разположена между десния бряг на р. Стряма и северните склонове на източните части на Същинска Средна гора. През нея преминава съвременният път между гр. Баня и с. Войнягово, трасето на който най-вероятно дублира това на римския път от Филипопол за Ескус (Маджаров 1985: 37 – 38).

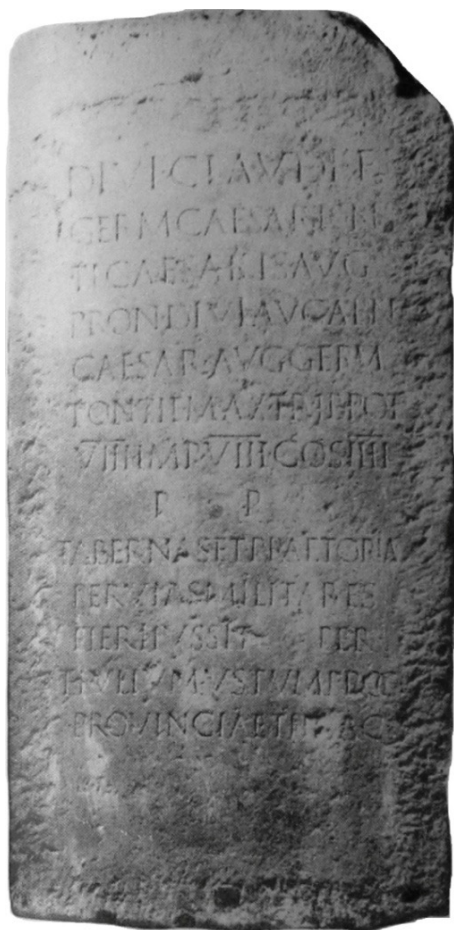
Името *Viamata* се среща единствено в *Notitia Dignitatum*, откъдето се разбира, че в тази и съседната (вероятно) на нея станция Субрадице, към втората половина на III в., са настанени части от Първа Аврелианова кохорта (ЛИБИ I: 245). Първи В. Аврамов свързва това име с останките край с. Михилци (Аврамов 1914: 235), а по-късно Д. Цон-

чев също се присъединява към това мнение (Tsontchev 1959: 163 – 164). В. Бешевлиев извежда (Бешевлиев 1955: 291) името като съставно от латинските думи “via“ (път) и “mattus“ (влажен). Като довод, че пътната станция до с. Михилци се идентифицира с Viamata, се привежда и влажният и мочурлив характер на местността Горни стеници (Маджаров 1985: 43).

В границите на обекта са открити два епиграфски паметника на латински език, в

които не е упоменато името на станцията. Първият от тях е от времето на император Нерон, датира се през 61 г. (Kalinka 1906: N 19) и свидетелства за построяването на преториуми и таберни. Вторият надпис от 175 – 176 г. съдържа информация за възстановяването на рухнали от старост постройки при император Марк Аврелий (Николов 1958: 285 – 288).

Надписът (Обр. 1) на император Нерон гласи следното:

[NER]O C[LA]VDIVS
DIVI CLAVDI F(ILIVS),
GERM(ANICI) CAESARIVS N(EPOS).
TI(BERI) CAESARIVS AVG(VSTI) PRON(EPOS),
DIVI AVG(VSTI) ABN(EPOS),
CAESAR AVG(VSTVS) GERM(ANICVS).
PONTI(FEX) MAX(IMVS) TRIB(VNICIA)
POT(ESTATE)
VIII IMP(ERATOR) VIII, CO(N)S(VL) III,
P(ATER) P(ATRIAE)
TABERNAS ET PRAETORIA
PER VIAS MILITARES
FIERI IVSSIT PER
T(ITVM) IVLIVM VSTIM PRO(CVRATOREM)
PROVINCIAE THRAC(IAE) (Kalinka 1906: № 19)

Обр. 1. Надпис от времето на император Нерон (Маджаров 1985: 37, обр. 2)

Превод: „Нерон Клавдий, Цезар Август Германик, син на божествения Клавдий, внук на Германик цезар, правнук на Тиберий Цезар Август, праправнук на божествения Август, главен жрец, с трибунска власт за VIII път, император за VIII път, консул за IV път, баща на отечеството, заповяда да се построят таберни и преториуми по военните пътища чрез прокуратора на провинция Тракия Тит Юлий Уст“ (Маджаров 2004: 93).

Надписът е открит в двора на църквата на с. Михилци, но със сигурност произхожда от района на пътната станция и се датира през 61 г. (Kalinka 1906: № 19). От него става ясно, че по нареждане на император Нерон, прокураторът на провинция Тракия Тит Юлий Уст построява *tabernas et praetoria* по военните пътища, в това число и пътя Ескус – Филипопол. В по-широк аспект надписът е важен, защото дава сигурни данни, че строежът на пътища и прилежащите им структури (като

станции и мутации) започва много скоро след учредяването на новата римска провинция Тракия (Маджаров 2004: 111; Маджаров 2009: 214).

Вторият надпис (**Обр. 2**), произхождащ от пътната станция, е от времето на император Марк Аврелий и по-точно от 175 – 176 г. Изсечен е върху добре оформена мраморна плоча, която има размери: вис. 1,11 м, шир. 0,625 м и дебелина 0,14 м. и е със сложно профилирана рамка. Надписът гласи:

IMP(ERATOR) CAESAR,
 DIVI VERI FRATER,
 DIVI ANTONINI PII
 FILIVS DIVI HADRI-
 ANI NEPOS DIVI TRA-
 IANI PRONEPOS DI-
 VI NERVAE ABNE-
 POS M(ARCVS) AVRELIVS
 ANTONINVS AVGV-
 STVS GERMANICVS
 SARMATICVS PON-
 TIFEX MAXIMVS
 TRIBVNICIA POT(ESTATAE)
 CO(N)S(VL) III, PAT(ER) PAT(RIAE)
 STABVLA VETVSTA-
 TE DILABSA A SOLO-
 SVA PECVNIA RESTI-
 TVIT

Обр. 2. Надпис на Марк Аврелий (Маджаров 1985: 36, обр. 1)

Превод: „Император, Цезар, М. Аврелий Антонин, Август, Германски, Сарматски, главен жрец, облечен с трибунска власт, консул за трети път, баща на отечеството, брат на божествения (Луций) Вер, син на божествения Антонин Пий, внук на божествения Хадриан, правнук на божествения Траян, праправнук на божествения Нерва със свои средства възстанови из основи рухналите от старост стабули.“ (Николов 1958: 285).

Надписът свидетелства за строителната дейност на Марк Аврелий в провинция Тракия и възстановяването на издигнатите по време на император Нерон постройки. Изрично се съобщава, че те са рухнали от старост, а и при проучванията не са открити данни за насилствено прекъсване на живота на пътната станция. Тук използваните в по-ранния надпис за обозначаване на сградите термини „таберни“ и „преториуми“ са заменени с общото „стабули“. *Stabulum* се използва най-често за сгради за подслон на животни, а в по-широк смисъл и като хан, станция. Според Д. Николов (Николов 1958: 287 – 288) „*stabulum*“ трябва да се разбира в случая като обор. Д. Цончев приема, че значението на думата тук е в по-широк смисъл, като странноприемница (Tsontchev 1959: 162). М. Маджаров застъпва мнението, че „*stabulum*“ трябва да се разбира като пътна станция с всички включени в нея сгради (Маджаров 2004: 94 – 95).

Археологическите проучвания са извършени през 1983 и 1987 г. от К. Маджаров и М. Маджаров. Разкрити са две сгради, наречени условно А и Б, първата от които се интерпретира като преториум, а втората – като таберна. (Маджаров 1984: 86; Маджаров 1985: 36 – 44; Маджаров 2000: 175 – 178; Маджаров 2004: 86 – 98).

През 1983 г. е разкрита масивна многоделна сграда (**Обр. 3**) с ориентация по надлъжната ос север – юг и размери 36,00 x 22,00 м. Постройката е лошо запазена, изградена е от ломени камъни на хоросанова спойка, вероятно е двуетажна и с двускатно покривно покритие от тегули и имбрици (Маджаров 1985: 37 – 40). Открити са три погребения от IX – XI в., които нарушават източния зид на сградата (Маджаров 1985: 41 – 42).

Сградата се състои от десет помещения, организирани около вътрешен двор (входът, към който е от запад), в средата на който е обособено с дървена колонада върху варовикови блокове пространство с размери 9,00 x 7,00 м.

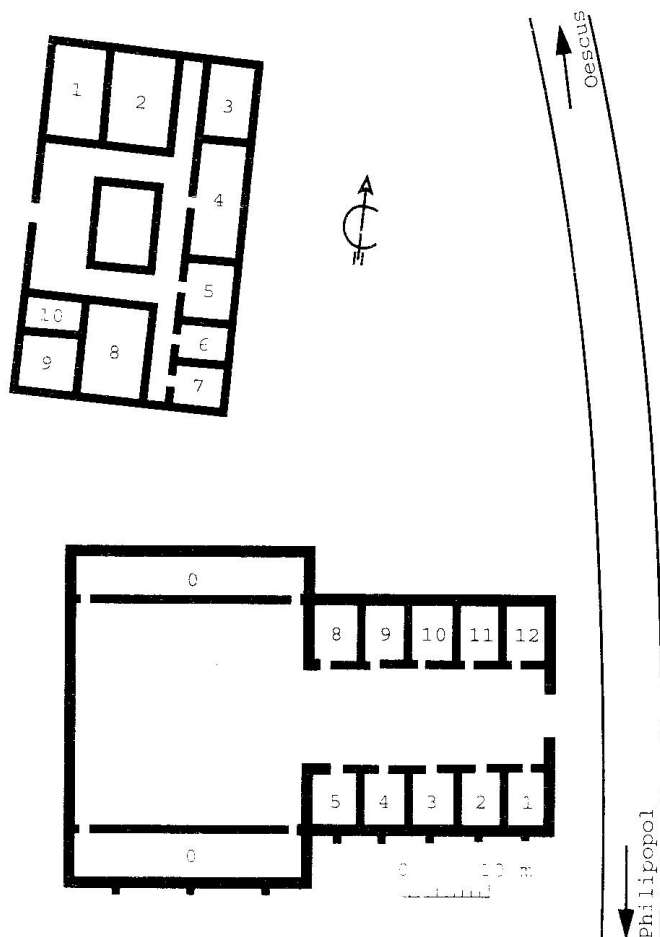
Северно и южно от двора са разположени две еднакви по размери двойки помещения с тази разлика, че помещението в югозападния ъгъл е разделено на две. Останалите шест помещения в сградата заемат цялото протежение на източната стена и са с различни размери. Между тях и помещенията северно и южно от входа са оставени тесни коридори. По вътрешните лица на зидовете на някои от помещенията са открити две разновидности стенна мазилка, едната оцветена в розово, другата – на бели и червени линии (Маджаров 1985: 38 – 39).

Откритите при проучването на външния двор на сградата две долови нива потвърждават информацията от епиграфските паметници за двата етапа на сградата. Според проучвателите керамичните фрагменти се разполагат в периода края на I – III в. Няма сведения за открит нумизматичен материал.

На 13 метра южно от сграда А през 1987 г. е разкрита сграда Б (**Обр. 3**). Тя е със сходен градеж с първата постройка, ориентирана е по надлъжната си ос изток – запад и е с дължина 49,00 м, ширина в източната част 23,50 м, а в западната – 33,00 м. И тук суперструкцията на зидовете е почти напълно унищожена. За подсилване на южната стена са изградени осем контрафорса, въпреки че сградата вероятно е едноетажна. Това най-вероятно е наложено от високите подпочвени води и наклона на юг. От откритите фрагменти от стенна мазилка с фина замазка може да се предположи, че сградата е била измазана отвътре и отвън (Маджаров 2004: 90 – 91).

Сградата условно може да се раздели поради различната ширина на две части – западна (стопанска) и източна (жилищна). Входът е от изток, широк е 4,2 м и е позволявал преминаването на превозни средства. Жилищната част се състои от десет огледални помещения, разположени по южната и северната стена, като в средата е оставено дворно пространство с ширина 9,5 м. През този двор се преминава в западната част на таберната,

където пътниците влизат в значително по-голям (21,5 x 22,8 м) вътрешен двор, който най-вероятно служи за пренощуване на превозните средства. До северната и южна стени са разположени две помещения с размери 4,3 x 22,8 м, които вероятно се използват за подслон на впрегатните животни и складове (Маджаров 2004: 91).

Откритите в сградата находки са малко – идентична на тази в преториума керамика, железни свързващи елементи и др. Отново не се съобщава за нумизматичен материал, освен една късноелинистическа монета. Тук не са регистрирани две подови нива, но сред останките от покривната конструкция са открити два вида тегули, което говори за преустройство на сградата (Маджаров 2004: 92).

Обр. 3. План на проучените сгради в пътната станция край с. Михилци, общ. Хисаря (Маджаров 2004: 93, обр. 95)

Археологическите проучвания край с. Михилци, изглежда, потвърждават данните от епиграфските паметници. На това място са открити сгради на пътна станция – вероятно преториум и таберна, които са построени през управлението на император Нерон и възстановени през 175 – 176 г. от император Марк Аврелий. В Notitia Dignitatum Виамата се споменава

във връзка с настанените към последната четвърт на III в. тук и в Субрадице части на Първа Аврелианова кохорта. За разлика от Субрадице, в пътната станция край Михилци все още не са открити археологически доказателства за обитаване през IV в., което оставя открит и въпроса за категоричното ѝ отъждествяване с Виамата.

Обект до с. Дъбене

През 2014 г., при проучване на некропол с ритуални структури от ранната бронзова епоха югоизточно от с. Дъбене, е открит и участък от римски път (Христов 2015: 115 – 117). Той е силно повреден от дългогодишната обработка на терена със земеделска техника. Разкритият участък е с дължина 13,50 м, а ширината е около 3,50 м. Основата на пътя е от трамбован чакъл, като на отделни места се наблюдава и фин пясък, насипан върху чакъла. Въпреки нарушенията, при подложката се наблюдава типичният профил на римското пътно строителство – най-висока средна част и лек наклон за оттичане на атмосферните води към периферията. „Настилката“ е изградена от плътно наредени един до друг речни камъни със средни размери (Христов 2015: 116 – 117).

При проучванията около пътя са открити фрагменти керамика, монета от медна сплав и гривна от същия материал, които са датирани в IV в. Откритите през предходната 2013 г. огнище (пещ), монета на Елия Флацила (379 – 385) и регистрирана в близост сграда с градеж от речни камъни с хоросанова спойка също са доказателство, че в района на разкрития пътен участък през IV в. се развива вероятно селищна структура (Христов 2014: 104; Христов 2015: 116 – 117).

Посоката (югоизток – северозапад) на разкрития път съвпада с основната пътна артерия, пресичаща Карловската котловина – тази, свързваща Филипопол с р. Дунав. В секторите, в които е проучван, ширината на главния път е над 6,00 м (Мутафчиев 1973: 1, 303 – 304; Маджаров 2004: 15 – 17). Направеният преди повече от 100 години от П. Мутафчиев разрез на пътя е в участък, където той е изцяло запазен (Мутафчиев 1973: 1, 304, Обр. 4). Устройството на пътя в близост до Суб Радице е следното: слой чакъл и пясък, върху който са наредени

плътно средни по размер камъни; над тях следва отново чакъл и пясък и над него е настилката на трасето, изработена от грижливо наредени едри камъни с осева линия и бордюри. В огромната си част обаче настилката на пътя не е запазена поради дългогодишната обработка на земята, чистенето на земеделските площи и използването му за кариера за строителен материал. Проученият от М. Христов участък напълно отговаря на характеристиките на първите два слоя (чакъл и средни камъни върху материка), останали незасегнати от по-късни нарушения. Засега въпросът дали разкритият край с. Дъбене участък принадлежи на локален път, или е част от трасето на пътя Ескус – Филипопол, остава открит.

От околностите на с. Дъбене (според твърденията на предалите находката) произхожда и оброчна плочка на Тракийския конник, но поради несигурното местонамиране тя не може да бъде индикация за съществуването на светилище в землището на селото³.

Обект до с. Московец

Югозападно от с. Московец е регистриран обект от римската епоха (най-общо), който Д. Цончев приема за мутация по пътя Ескус – Филипопол. Той се намира между теченията на Андър дере и Малкото дере, в близост до извор с голям дебит (Tsontchev 1959: 170).

Обект при с. Певците

На около 300 м североизточно от с. Певците, в местността Ченгене бозалък, се намира друго селище по трасето на пътя. На площ около 4 – 5 декара се откриват фрагменти римска и ранновизантийска строителна и битова керамика във висока концентрация (Маджаров 2004: 85). През 1951 г. тук случайно е открита варовикова колона, според Д. Цончев милиарна, преизползвана като строителен материал в по-късна сграда. На нея е изсечен почетен над-

³ Информацията за находки от ИМ – Карлово, използвана в настоящата работа, е предоставена от директора на музея М. Деянова, за което ѝ изказвам благодарности.

бивото дружество „В. Левски“ в Карлово (в. *Просвета*, бр. 36, 02 декември 1906 г., 1 – 2) и дори е направен опит за разчитане на надписа (в. *Просвета*, бр. 26, 09 септември 1907 г.)⁴.

Текстът е следният:

[ἀγαθῆ] τύχη.
 [Αὐτοκρ]άτορα Καίσαρα Λ(ούκιον) Σεπτί-
 [μιον Σε]ουήρον Εὐσεβῆ Περτίνακα
 [—————]
 (IGBulg V: 5545).

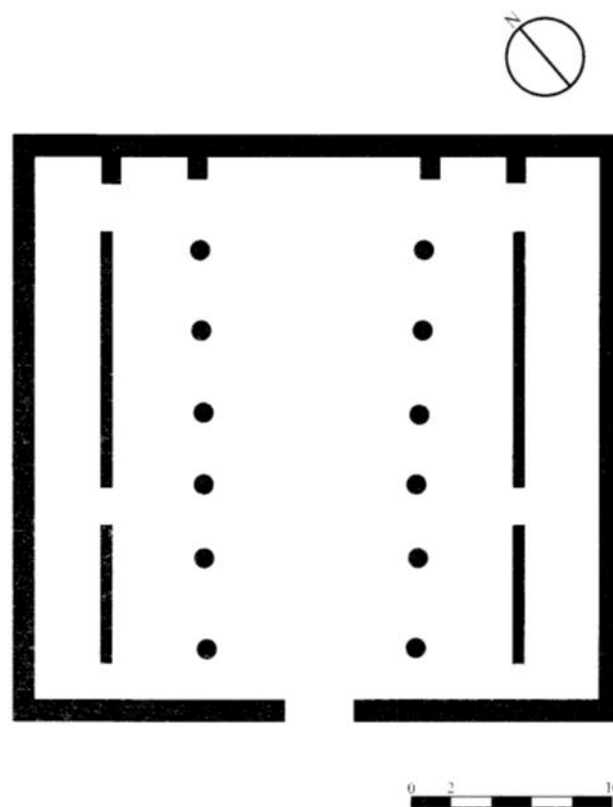
По аналогия с надписа от с. Певците (Tsontchev 1959: 166) и този е възможно да се свърже с евентуалното преминаване на императора през района (Kienast 2004: 156) и да се датира към 198 – 199 г.

К. Иречек правилно смята, че мястото на Суб Радице е при тогавашното с. Текия (дн. Христо Даново, общ. Карлово), в местността Узун касаба (или Сарая) (Иречек 1899: 368). Братя Шкорпил поставят пътната станция в местността Хисарлъка при с. Анево, но това тяхно предположение се оказва погрешно (Шкорпил, Шкорпил 1885: 100). В. Аврамов поддържа мнението на Иречек, че Суб Радице се намира при с. Христо Даново (Аврамов 1914: 233). П. Мутафчиев е първият, който описва останките в района по-детайлно и дава разрез на пътя (Мутафчиев 1973: 1, 302 – 307), а Д. Цончев по-късно предполага местоположението на некропола на Суб Радице (Tsontchev 1959: 168 – 169).

Основните археологически проучвания на обекта са проведени през 80-те години на ХХ в. от К. Маджаров (ръководител за 1981 и 1982 г.) и М. Маджаров (Маджаров 1982: 39; 1983: 85; 1984: 86; 1985а: 154; 1986а: 106). През 2003 г. иманярска намеса налага спасително проучване, ръководено от И. Христов, като това са последните разкопки на обекта (Христов 2004а: 130 – 131).

Селището се простира на площ от около 15 декара в подножието на южните склонове на Стара планина, източно от с. Христо Даново. В хода на археологическите проучвания в Суб Радице са разкрити пет сгради от римската епоха, съществували в различно (или синхронно) време в периода средата на II – средата на V в.? Открити са също и останки от сгради и материали от късножелязната (епоха VI – V в. пр. Хр.), но характерът на това обитаване остава неясен (Маджаров 2004: 81).

Най-ранната сграда (**Обр. 4**) от римската епоха се намира в северната част на обекта, на 31 м източно от „казармата“ на военната част през IV в.

Обр. 4. Римска сграда от средата на II – началото на III в. (Маджаров 2004: 75, обр. 61)

⁴ Насоките за търсене на информация за този надпис във в. *Просвета* дължа на директора на ИМ – Карлово М. Деянова и гл. уредник П. Цолева-Иванова. Изданието ми бе предоставено за ползване от директора на НМ „Васил Левски“ – Карлово – Дора Чаушева. На всички тях изказвам благодарности.

Тя е с квадратен план, ориентация северо-запад – югоизток и размери 28,00 x 28,00 м. Ширината на външните зидове е 1,10 м, като от вътрешната страна на северната стена са изградени четири контрафорса, разположени в ос с вътрешното разделение на сградата. Градежът е от ломени камъни на хоросанова спойка. Входът е от юг с първоначална ширина 5,40 м, която се редуцира до 3,80 м при по-късна преправка.

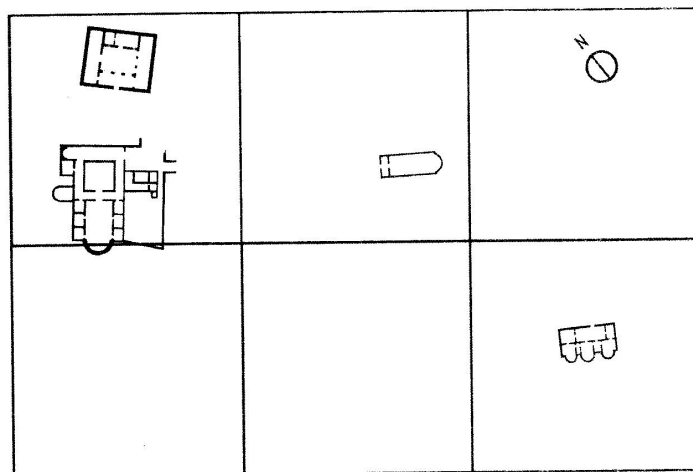
По-голямата част от сградата е заета от обширен вътрешен двор с две двойки от по шест дървени колони на каменни постаменти, които поддържат покрива от тегули и имбрици. По протежение на североизточната и югозападната стена са разположени две еднакви едноделни помещения с ширина 5,00 м и с по три симетрични входа (Христов 2004: 120 – 134; Христов 2004а: 130 – 131).

Находките, открити в сградата, са предимно керамични фрагменти и сребърни и бронзови монети (49 броя). Според нумизматичния материал постройката е изградена към средата на II в. и престава да функционира при първите масирани нападения на готите по времето на император Каракала, като не се съобщава обаче за следи от разрушения и опожаряване. След около половинвековен хиатус, следващите по

време монети, открити на обекта, са антониниани на императорите Аврелиан (270 – 275), Флориан (275 – 276), Кар (282 – 283) и Диоклециан (284 – 305), които могат да се свържат с настаняването тук на Първа Аврелианова кохорта (Христов 2004: 132 – 134; Христов 2004а: 130 – 131). Относително малобройният керамичен материал⁵ в сградата не противоречи на тази датировка (Христов 2004: 128 – 132).

Относно предназначението на сградата първоначално са изказани две мнения. И. Христов я определя като „двуетажна обществена постройка, служеща за подслон на преминаващите пътници през прохода“ (Христов 2004: 132). М. Маджаров смята, че сградата изпълнява определени военни функции (Маджаров 2004: 75 – 76) и я свързва със строителството на фортификационни съоръжения за защита на провинция Тракия по времето на Антонин Пий (Маджаров 2009: 209 – 210). По-късно И. Христов ревизира мнението си, като вече също смята, че тя има военно предназначение и я определя като бург (Христов 2016: 113 – 118).

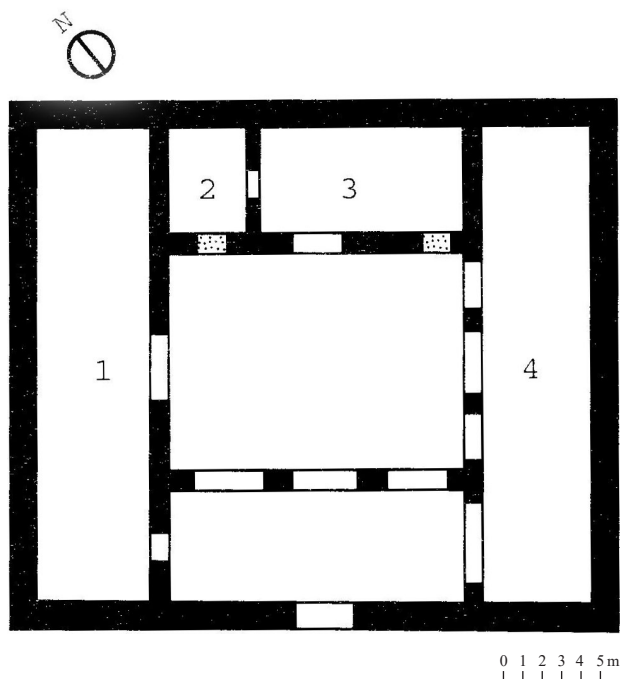
С изключение на разгледаната по-горе, четирите други разкрити сгради принадлежат на късноримския (късноантичен) период (**Обр. 5**).

Обр. 5. Суб Радице – план на разкритите сгради от края на III – V в. (Маджаров 2004, 64: обр. 39)

⁵ Частта от статията (Христов 2004, 128 – 132), отнасяща се за керамиката, е написана от М. Камишева.

На около 30 м западно от постройката от средата на II – началото на III в. е разположена определената като „казарма“ на Първа Аврелианова кохорта сграда (Маджаров 1986: 45 – 54). Масивната постройка (**Обр. 6**) е с правоъгълен план, ориентация по надлъжната ос североизток – югозапад и размери 31,00 x 27,00 м.

Обр. 6. План на късноримската „казарма“ в Суб Радице (Маджаров 2004: 65, обр. 41)

Ширината на външните стени е 1,50 м (тази на вътрешните зидове е 0,90 или 1,20 м), а градежът на суперструкцията е изпълнен в *opus mixtum* от редуващи се пояси ломени камъни и тухли на хоросанова спойка. Покривното покритие е от тегули и имбрици, голямо количество от които са открити при проучванията. Намерените обмазки със следи от дърво в деструкциите и масивните външни зидове са доказателство, че сградата е била двуетажна (Маджаров 2004: 65, 67 – 68).

Сградата се състои от четири помещения, разположени около вътрешен двор. Входът от юг (с ширина 2,90 м) извежда в немалка галерия, от която се влиза във вътрешния

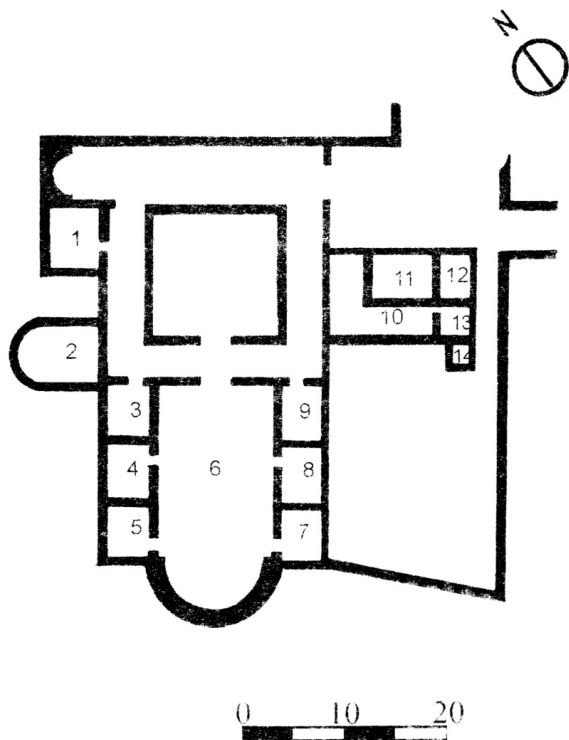
двор. От юг и изток той е ограничен със зидани правоъгълни колони с вариращи размери, основата на които е изградена от ломени камъни и хоросан (с облицовка), а във височина – от тухли.

Колоната е изградена върху стилобат, а дворът е покрит с каменна настилка. Достъпът до помещенията, разположени по протежение на източната, западната и северната стена се осъществява от галерията и/или от вътрешния двор. По подобие на сградата от ранноримския период, източното и западното помещене са едноделни (ширина 5,50 м) и заемат цялата дължина на сградата. До северната стена са разположени две помещения с по-малки размери. В западната стена на сградата е регистриран отвор, а във вътрешността ѝ – керамични тръби, т.е. е била водоснабдявана от близкия поток Кюи дере (Маджаров 2004: 64 – 68).

При проучванията е установено, че животът тук е прекъснат насилствено и сградата е опожарена. Открити са голямо количество разнообразни находки – фрагменти от кухненска и трапезна керамика и долиуми, части от нападателно и предпазно въоръжение, прешлени, пръстени и др. (Маджаров 2004: 68 – 72). Безспорно, водещо място при определяне хронологията на сградата имат откритите 91 монети. За съжаление, от тях са определени само 19, а останалите 72 са силно повредени в резултат на силния пожар. Въпреки това, те се датират в сравнително тесните хронологически граници от втората четвърт на IV в. до 376 – 378 г., като най-многобройни (13) са монетите на Юлиан II (361 – 363) и Валенс (364 – 378) (Маджаров 1986: 52 – 53). Според проучвателя (Маджаров 2004: 75) опожаряването на сградата се отнася към средата на V в. в резултат на хунските нашествия. Данните от нумизматичния материал обаче позволяват да се изкаже и друга хипотеза. Последните по време монети са на император Валенс, който загива в злополучната битка с готите при Ад-

рианопол през 378 г. Твърде вероятно е сградата, а с нея и цялото селище, да е превзето и опожарено от готите при неколкочкратното опустошаване на Тракия по време на войните с империята през 376 – 378 г. (ЛИБИ I: 167 – 168, 173 – 175; Велков 1959: 36 – 38).

На около 20 м южно от военната постройка е разкрита представителна късноримска сграда (**Обр. 7**) с перистилен двор, ориентирана югоизток – северозапад. Общата дължина на сградата възлиза на 49,00 м, а ширината на 28,00 м. Изградена е в *opus mixtum* с ширина на зидовете 0,7 м, като изключение прави само зидът на апсидата на юг, който е 1,8 м. Суперструкцията на сградата е запазена във височина до 1,00 м. Помещенията са измазани с фина бяла и розова мазилка (Маджаров 2004: 76).

Обр. 7. Късноримски преториум в Суб Радице (Маджаров 2004: 76, обр. 63)

Сградата се състои от 14 помещения и два двора – вътрешен и голям външен от изток. Входът се намира в северната част на

източната стена и е широк 3,8 м. През него се влиза в коридор с размери 26,50 x 6,00 м, който завършва с вътрешна полукръгла апсидална ниша на север. Оттук на запад, през три входа, се достига вътрешния двор. Той е ограничен от дървена колонада върху каменни поставки и стилобат, която поддържа покривната конструкция с тегули и имбрици.

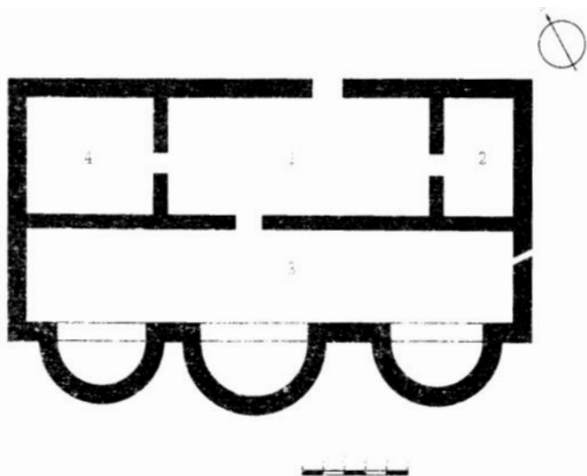
Помещения №№ 1 и 2 имат неголеми размери и се издават пред западната външна стена на сградата, като второто помещение завършва с апсида на запад. От вътрешния двор на юг се влиза в най-представителното помещение в сградата – триклиниума, който завършва с издаваща се пред стената масивна апсида. От двете му страни се намират по три еднакви помещения, вероятно с обслужващи функции. Сградата е снабдена и с отделна банска постройка с водопровод, хипокауст и мозаечен под (Помещение № 11), която е разположена в северната част на външния двор (Маджаров 2004: 76 – 78).

По план разглежданата сграда е типичен представител на късноримската жилищна архитектура, а близостта до сградата, интерпретирана като „казарма“, дава основание тя да се определи като преториум, където е резидирал командващият военната част в Суб Радице. Освен керамиката, която е определена като синхронна на тази от близката военна сграда, не се съобщава за открити монети или други находки (Маджаров 2004: 78 – 79).

В югоизточната част на проучваната през 80-те години на XX в. площ е разкрита масивна правоъгълна постройка (**Обр. 8**) с три апсиди, издаващи се от южната стена, и ориентация североизток – югозапад. Тук са регистрирани и отбелязаните по-горе останки от зидове и керамичен материал от предримската епоха (VI – V в. пр. Хр.).

Суперструкцията на сградата почти не е запазена. Изградена е от ломени камъни, споени с бял хоросан. Открити са голямо количество тухли и затова се предполага, че

във височина е изпълнена в *opus mixtum*, а покривното покритие е от тегули и имбрици. Външните стени са широки 1,00 м, а вътрешните – 0,55 м. Открити са останки от водопровод при източната външна стена. Вътрешността на сградата е била измазана с мазилка розов цвят и такава с успоредни бели и червени ивици (Маджаров 2004: 79).

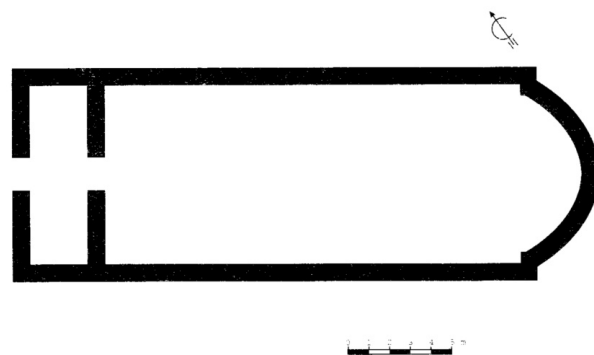
Обр. 8. План на сградата в югоизточния сектор на Суб Радице (Маджаров 2004: 81, обр. 76)

В сградата са обособени четири помещения с различна големина. Почти през средата на сградата минава зид, който я разделя на две части. Северната е разделена на три помещения – едно в средата с големи размери (през което се влиза в сградата от север), което е фланкирано от други две помещения с различни размери (по-голямо е западното). Южната част на сградата е заета от обширно едноделно помещение с полиран хоросанов под, завършващо на юг с три апсиди. Средната от тях е с най-големи размери и дълбочина, докато страничните са почти еднакви и с по-малки размери (Маджаров 2004: 79 – 80).

При проучванията се съобщава само за една открита монета на Германик (37 – 41) с неясен контекст. Находките се състоят от голямо количество фрагменти от амфори, за които не е предложена датировка, и части

от „дебелостенни бронзови съдове“. На тази база и заради „мозаечния под“ постройката е интерпретирана като баня. Хронологически сградата е поставена като синхронна на другите две – от края на III в. (Маджаров 2004: 80 – 81).

Северно от сградата с апсидите е разкрита раннохристиянска базилика (Обр. 9). Тя е с издължен план, едноапсидна и с тесен притвор от запад. Размерите ѝ са 21,50 x 10,00 м и дълбочина на апсидата 3,00 м. Изградена е от ломени камъни на хоросанова спойка, с двускатна покривна конструкция, покрита с тегули и имбрици. Съобщава се за открити две монети на император Валенс (364 – 378), на базата на които църквата се датира към края на IV в. (Маджаров 2004: 82 – 83).

Обр. 9. План на раннохристиянската базилика в Суб Радице (Маджаров 2004: 84, обр. 80)

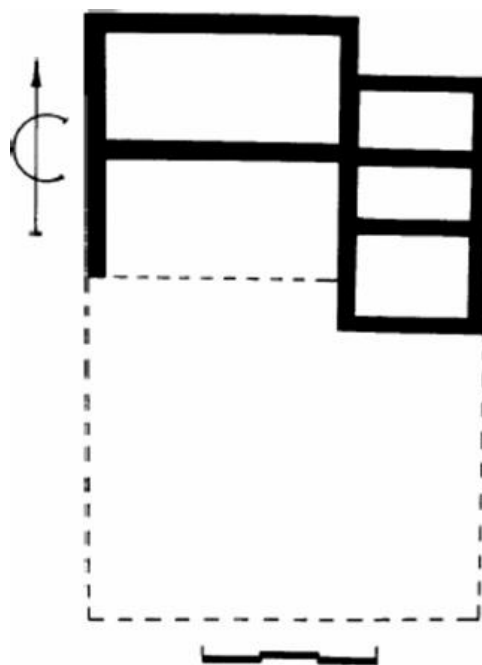
На базата на надписа на император Нерон от Виамата се предполага, че пътната станция Суб Радице е възникнала през втората половина на I в. До този момент сгради или материали, синхронни с ранните от Виамата (втората половина на I – първата половина на II в.), не са открити. Най-ранната находка е откритата керамика от VI – V в. пр. Хр., която показва, че станцията е построена върху по-старо тракийско поселение. От периода I в. пр. Хр. – I в. сл. Хр. е известна една монета от фонда на ИМ-Карлово – бронзов ас (Кат. № 1) на Август от 15 г. пр. Хр. и вече споменатата монета на Германик (37 – 41). Следващият етап, установен на обекта, е свързан с ран-

норимската сграда с военни функции, чието възникване се свързва със строителната дейност на император Антонин Пий (Буюклиев, Гетов 1964: 29 – 32), а загиването ѝ – с първите готски нападения по времето на император Каракала. Най-добре застъпеният период е краят на III и особено IV в. Той е представен от „казармата на Първа Аврелианова кохорта“, преториум, сградата с апсидите и раннохристиянската църква, както и откритите в тях монети, керамика и различни находки. На базата на нумизматичния материал може да се предположи, че животът тук е прекъснат от готските опустошения от 376 – 378 г. Както се отбелязва в изворите (на първо място Амиан Марцелин), разорението в тези години избягват само големите и добре укрепени селища, а неукрепените като Суб Радице са превзети. Вероятно новото селище е възникнало западно от с. Христо Даново, в местността Хисар Диби, където се откривали фрагменти от строителна керамика, долиуми и хоросан. На естествено защитен хълм над споменатата местност се намира определено за средновековно укрепление, със стени от ломени камъни и хоросан (Мутафчиев 1973: 1, 302 – 303). При проучвания (?) по-късно в крепостта са открити голямо количество фрагменти от ранновизантийска (V – VI в.) керамика, както и по-малко фрагменти, накити и други материали от Второто българско царство (XII – XIV в.) (Джамбов 1991: 173).

Крайпътни съоръжения в м. Влашки мандри, м. Курт Хисар и м. Сиврията

Местността Влашки мандри се намира в южната билна част на Стара планина, на около 1000 м надморска височина. По време на археологическите проучвания са разкрити основите на обширна сграда (**Обр. 10**), изградена от ломени камъни на хоросанова спойка. Съобщава се и за открити тухли, като се предполага, че е съществувала и тухлена на-

стилка. Ширината на външните зидове е 0,90 м, а на вътрешните 0,60 м. За съжаление, цялата южна част на постройката е унищожена от иманяри с помощта на верижни машини. Запазено е едно голямо помещение в северната част, както и долепени до него от изток три други верижни. На юг от голямото помещение, интерпретирано като обор, се развива друго обширно помещение. При проучването се установява и по-ранно обитаване – открит е горял пласт с фрагменти от тракийска керамика (Христов 2016: 101 – 104).

Обр. 10. План на сградата в м. Влашки мандри (Христов 2016: 101)

Според откритата керамика от проучванията в местността Влашки мандри и околността ѝ, на обекта съществуват доказателства за обитаване в различни периоди – през късножелязната, римската и ранновизантийската епоха, както и през IX – X и XI – XII в. Огромната част от керамичния материал от римския период се датира във II – IV в. (Камисева 2004: 86 – 89).

Изграждането на сградата се приема от проучвателите за синхронно с това на край-

пътната станция край с. Михилци, датирана с надпис на император Нерон от 61 г. Тук са открити провинциални и централни монети от I – II в., както и нападателно и защитно оръжие, сред което се отличава набузник на шлем от имперо-галски тип (появата им в Мизия се отнася към втората половина на I в.) (Христов 2016: 104 – 105).

На около 60 м източно от сградата е разкрита кръгла кула с външен диаметър 6,20 м. Тя е изградена от ломени камъни на калова спойка, а ширината на основите ѝ е 0,80 м. Подът е покрит с настилка от тухли, а във височина се предполага, че конструкцията е дървена, покрита с тегули. Откритата керамика датира съоръжението във II – III в. (Христов 2016: 108 – 112).

Северно от м. Влашки мандри, на около 100 м южно от вр. Курт Хисар, се намират други антични останки, които се интерпретират като наблюдателна кула. Структурата не е проучвана археологически, но от иманярските изкопи е събрана керамика и материали от два периода – късножелезен (V – I в. пр. Хр) и римски (II – IV в.). Съоръжението е силно нарушено от иманярски изкопи и е невъзможно да се установи точен план или особеностите на градежа. Сред материалите от късножелезната епоха присъстват и монети на градовете Перинт, Абдера, Бизия и Никея, а сред тези от римската епоха се отличава бронзова фибула тип *ausissa*, която се датира в I в. (Христов 2016: 106 – 108; Камишева 2004: 85 – 86).

Южно от м. Влашки мандри, на вр. Сиврията, е регистрирано съоръжение на суха зидария, с размери 5,00 x 3,00 м, интерпретирано като „наблюдателна кула“. На около половин километър южно от върха се намират две сгради, отстоящи на около 800 м една от друга край трасето на пътя, които са датирани във II – III в. (Христов 2016: 113). Откритият керамичен материал в района на вр. Сиврията е от ранножелезната, късножелезната и римската епоха, както и от XV – XVIII в. Фраг-

ментите от римския период отново се датират в границите II – IV в. (Камишева 2004: 90 – 91; 94, Обр. 56).

И. Христов счита сградата в м. Влашки мандри и откритите в близост до нея кули и сгради за единен комплекс – известната от изворите пътна станция (президия) Монтемно (Христов 2016: 105). Като доказателство се привежда и открития в римската постройка фрагмент от надпис на латински език от времето на Антонин Пий (138 – 161). Предполага се, че това е поредният надпис, свидетелстващ за строителството на президии и бурги от императора (Христов 2016: 17 – 18).

М. Маджаров не приема локализацията на пътната станция Монтемно в местността Влашки мандри. Според него въпросната станция се намира в района на ТК „Беклемето“, откъдето произхожда и надпис с името ѝ от времето на Александър Север. Постройките в м. Влашки мандри той приема за междинно крайпътно съоръжение с ранг на мутация, което се намира приблизително по средата на разстоянието между станциите Суб Радице и Монтемно, а неговото изграждане е обусловено от трудния планински терен (Маджаров 2004: 57 – 60).

ОБЕКТИ ОТ РИМСКАТА ЕПОХА ПО ТРАСЕТО НА „ПОДБАЛКАНСКИЯ“ ПЪТ

Обект при с. Иганово

Обектът се намира на „Подбалканския“ път, на около един километър север – северозапад от селото, в подножието на Стара планина. Селището е разположено на площ от около 20 декара и е снабдено с крепостна стена, изградена от ломени камъни и тухли на хоросанова спойка в *opus mixtum*. То има правоъгълна форма и е ориентирано по световните посоки. Изграждането на укреплението се поставя в хронологическите рамки втора половина на III – първа половина на IV в. Обектът е регистриран при обходи и не е проучван чрез разкопки, но от откритите ма-

териали обитаването на това място най-общо се разполага в границите IV – VI в. (Маджаров 1994: 50; Маджаров 2006: 167 – 168; Маджаров 2009: 231). В Исторически музей – Карлово се съхранява оброчна плочка на бог Митра, която произхожда от селището край Иганово.

Обект при с. Анево

В местността Хисарлъка, край с. Анево, се намират останки от укрепление, първоначално смятано от братя Шкорпил за римската пътна станция Суб Радице (Шкорпил, Шкорпил 1885: 100). На този обект са проведени системни археологически проучвания в началото на 90-те години на XX в. (Маджаров 1992: 91 – 92; Маджаров 1994: 49 – 50) и в първото десетилетие на XXI в. (Джамбов, Деянова 2002: 132; Джамбов и др. 2003: 132 – 133; Джамбов 2004: 193 – 194; Джамбов, Деянова 2005: 316 – 318; Джамбов, Деянова 2006: 322 – 323; Джамбов, Калоферова 2007: 465 – 468; Митрев и др. 2018: 47 – 58), от които става ясно, че крепостта не принадлежи към римската епоха. Установено е, че крепостта (укрепена допълнително и с протейхизма) е изградена най-рано в края на V или по-вероятно в VI в. Тя е превзета и опожарена при нашествията от края на VI – началото на VII в., а впоследствие, през IX – X в., сред руините ѝ възниква средновековно селище.

Фрагменти керамика в ниска концентрация от римската епоха са открити при проучванията на средновековната (XIII – XIV в.) крепост Аневско кале (Джамбов 1991: 17). В горното подградие на крепостта е открит фрагмент от оброчен релеф, вероятно на трите нимфи(?) (Джамбов 1995: 104), но обект (вероятно наблизно) от римската епоха все още не е локализиран.

Обект в м. „Света Троица“ между Сопот и Карлово

Местността се намира в подножието на Стара планина, между градовете Сопот и

Карлово. П. Мутафчиев описва крепост на естествено защитена полегата тераса на брега на р. Леевица. Тя има триъгълен план с правоъгълни кули в ъглите и е изградена от ломени камъни на хоросанова спойка. Северно от нея, на склоновете на Балкана, съобщава и за друго укрепление със сходен градеж. Той обаче не се ангажира с датировка на двата обекта (Мутафчиев 1973: 293 – 294). По-късно И. Джамбов датира крепостта в подножието в V – VI в., а тази на склона – в XII – XIV в. (Джамбов 1991: 173). Единствената известна засега нумизматична находка от римския период от тази местност е една провинциална бронзова монета (Кат. № 22) на Филипопол от управлението на император Комод (180 – 192), съхранявана в ИМ – Карлово.

Обекти в гр. Карлово

В началото на 30-те години на XX в. И. Велков съобщава за открити находки от римско време до град Карлово през 1929 г. (Велков 1930 – 1931: 312). На 200 – 300 м източно от Карлово, северно от шосето за Калофер, при изкопи за разсадник, се попада на около десетина фрагментирани долиума. Освен тях са открити керамична лампа, тегули, както и бронзова статуетка на Зевс. Височината на статуетката е около 20 см и по информацията на И. Велков се съхранява в Пловдивския музей. Зевс е с високо вдигната дясна ръка (вероятно е държал изправен жезъл, който липсва) и държи патера в лявата; краката на фигурата липсват. От откритите находки не може да се съди категорично за характера на обитаването тук, а обектът впоследствие попада в рамките на града и вероятно е сериозно засегнат или дори унищожен от съвременното строителство.

Друг обект⁶ от римската епоха е открит в южната част на града през 1981 г., при изкоп за жилищна сграда на ул. „Д-р Танчев“. Открити са останки от „тунел“ със сводова

⁶ Информацията за тази находка дължа на М. Деянова, за което отново изказвам благодарности.

конструкция (зидан водопровод, гробно съоръжение?) и части от зидове. Разкопки, въпреки всичко, не са проведени и откритите структури са унищожени или затрупани. На дълбочина от около 2,00 м, до зид на суха зидария с височина около 1,50 м, е открита колективна монетна находка от началото на IV в. Тя съдържа 1022 монети (фолиси) от медна сплав, поставени в керамичен съд, както и бронзов пръстен и фрагмент от бронзов предмет с неясно предназначение. Броят на монетите вероятно е бил по-голям, но част от тях са разграбени от присъстващите работници, живущи и ученици. Находката се разпределя (по данни от музея) както следва:

Диоклециан (284 – 305) – 1 брой;
Галерий (305 – 311) – 23 броя;
Галерия Валерия (305 – 311) – 5 броя;
Максимин II (305 – 313) – 110 броя;
Лициний I (308 – 324) – 630 броя;
Крисп (317 – 326) – 2 броя;
Константин I (306 – 337) – 250 броя.

Почти изцяло е съставена от емисии на балканските и източни монетарници – Хераклея, Тесалоника, Сисция, Кизик, Никомедия, Антиохия. Находката не е публикувана, но от предварителния оглед може да се предположи, че времето на нейното депониране е свързано със събитията около войните между Константин I и Лициний I през 314 – 317 г.

За друга монетна находка съобщава Т. Герасимов (Gerassimov 1979: 137). В крайнините на града през 1969 г. бил открит съд с неизвестен брой бронзови монети. Десет от тях – отлично запазени монети на Реметалк I (12 г. пр. Хр. – 12 г. сл. Хр.) и Питодора с Август на реверса – били предадени в музея в Карлово, но към настоящия момент не се намират там.

Обект при кв. Сушица

Останки от римско селище са регистрирани и северно от бившето село, сега квартал

на Карлово – Сушица. Тук не са провеждани археологически проучвания, но откритите при теренни обхождания фрагменти керамика и монети се отнасят към периода III – VI в. (Маджаров 2006: 169).

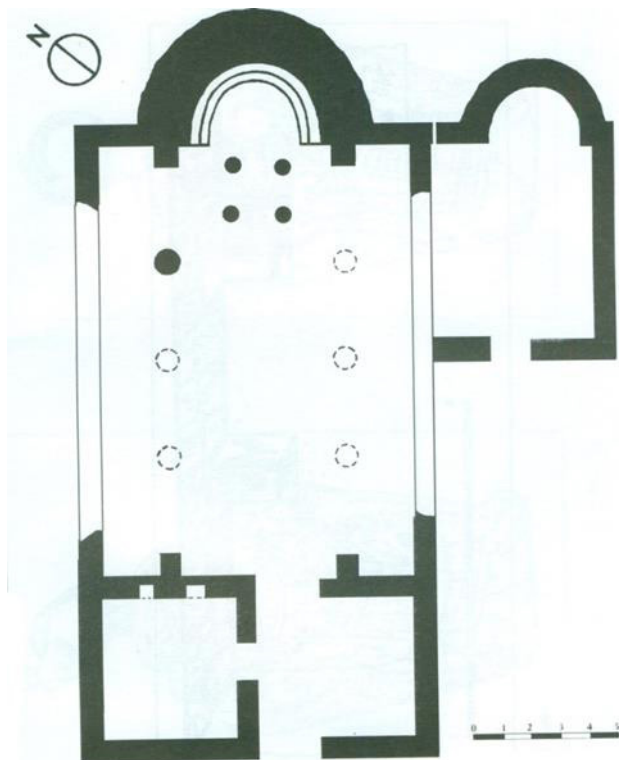
Обект при с. Васил Левски

На около 2 км от селото се намират останки от късноантично селище, в близост до което е запазен и участък от пътя, пресичащ Карловската котловина от изток на запад. През 1992 г. в местността Папрат нива е проучена раннохристиянска базилика (**Обр. 11**) (Кисьов и др. 1994: 36; Маджаров 2002: 87 – 89).

Откритата базилика е трикорабна, едноапсидна, с притвор и баптистерий и ориентация североизток – югозапад. Градежът е от ломени камъни на хоросанова спойка, запазен във височина до 1,20 м, ширината на зидовете е 0,65 м, а за оформяне на страниците на входовете са използвани тухли. Покривът е дървен, двускатен и покрит с тегули. Размерите на църквата (без апсидата) са 20,60 м х 8,70 м. Базиликата е с един вход (ширина 1,60 м) от запад, разположен леко на юг от центъра на стената. Входът към наоса е в една ос и с еднаква ширина с този към притвора. В северната част на притвора е обособено помещение, измазано с фина мазилка, в източната стена на което са изградени две правоъгълни ниши. Вътрешното пространство на наоса е разделено на три кораба, централният от които е с ширина 4,30 м, а страничните – по 1,50 м. Те са разделени от каменни бази без стилобат, върху които са поставени колони (вероятно дървени).

В предапсидното пространство се намира квадратният олтар, засенен от киворий. Той е леко издигнат над пода, със страна 1,20 м, а в четирите ъгъла са открити базите за колоните (отново дървени) на кивория. Апсидата е с дълбочина от 2,30 м и ширина на зида 1,50 м, почти три пъти по-голяма от тази на останалите зидове на базиликата. От вътреш-

ната страна на апсидата е оформен двустъпален синтрон, като подът, стените и стъпалата са покрити с фина мазилка.

Обр. 11. Раннохристиянска базилика със синтрон до с. В. Левски (Маджаров 2002: 91, Фиг. 25)

От южната страна на базиликата (в нейната източна част) е изградено правоъгълно помещение, което завършва с апсида на изток. То е с размери 5,40 x 4,40, дълбочина на апсидата 1,60 м и вход от запад (1,10 м). Това помещение е долепено по-късно на фуга и се интерпретира като баптистерий.

По архитектурните особености храмът е определен като базилика с дървен покрив, една полукръгла апсида, едноделен олтар и удължен наос. Това определя и датирането ѝ до средата на V в., докато за определеното като баптистерий помещение се предполага, че е изградено към средата на VI в. (Маджаров 2002: 87 – 88).

Обект при гр. Калофер

В района на Калоферския манастир „Рождество Богородично“, на около 7 км североизточно от града, е открита находка от съдове от римската епоха. Тя се състои от шест червенолакови съда (предимно канички), принадлежащи към групата на трапезната керамика, които се съхраняват в ИМ – Карлово. Находката е открита при неясни обстоятелства в подножието на Стара планина, в близост до трасето на римския път. Може да се предположи, че наблизо се намира селищен обект от римския период.

ОБЕКТИ ОТ РИМСКАТА ЕПОХА, ОТДАЛЕЧЕНИ ОТ ГЛАВНИТЕ ПЪТИЩА

Обект при с. Домлян

Единственото засега регистрирано от археолозите селище от римския период, което не се намира в близост до трасето на двете основни пътни артерии, попада в землището на с. Домлян (Христов 2013: 561). То се намира на югоизточен склон на брега на язовир Домлян и е видимо само в тази част на годината, когато водите във водоема намаляват. Тази ситуация предоставя много добри условия за наблюдение на терен. Установени са осем жилищни постройки, като техният брой вероятно е по-голям, тъй като част от тях са под водата. Жилищата са с основи от речни камъни на калова спойка, а във височина най-вероятно са изградени с колово-плетена конструкция. Откритият археологически материал (фрагменти керамика и тежести за вертикален стан) датира селището в периода края на III – IV в.⁷

⁷ Информацията за този обект дължа на М. Христов, за което му благодаря.

Римски императорски и провинциални монети от фондовете на ИМ – Карлово

За първи път в настоящия текст се публикува нумизматичният материал от фондовете на Исторически музей – Карлово. Монетите от римската епоха от фондовете на Исторически музей – Карлово (170 броя, включени в каталога на настоящата работа) се явяват високо информативен материал, който маркира основните периоди на възникване и развитие на поселищния живот и култура през римския период в Карловската котловина. Информацията от монетите е анализирана, като в текста са приложени пет таблици, илюстриращи тяхното количествено разпределение по периоди, съотношението на номиналите и разпределението им по монетарници. В съчетание с регистрираните обекти от периода, епиграфските паметници, писмените извори, и резултатите от археологическите проучвания, нумизматичният материал спомага за очертаването на една по-пълна картина на историята на района в рамките на Римската империя. Потвърждава се фактът, че в Карловската котловина, като неделима част от провинция Тракия през Античността, се проявяват всички тенденции в монетосеченето и монетната циркулация, валидни общо взето за източнобалканските провинции на империята. Работата с нумизматичния материал от фондовете на Исторически музей – Карлово беше възможна единствено с позволението и съдействието на директора на музея Мария Деянова, за което ѝ изказвам благодарности.

В каталога са включени 170 единични монети, намиращи се в основния и научно-спомогателния фонд на ИМ – Карлово, като най-ранната е от 15 г. пр. Хр, а най-късната се датира в първата четвърт на V в. В огромната си част монетите са от медна сплав / билонови, но във фондовете на музея се

съхраняват и неголям брой сребърни екземпляри (включително едно фуре) от периода I – III в. За съжаление, почти всички монети са с неизвестно местонамиране, което намалява информативната им стойност. Немалка част от тях са постъпили в музея вследствие действия на полицията срещу иманяри и/или незаконна търговия с културни ценности и е възможно да произхождат от други части на страната.

Номерата в каталога са подредени по императори във възходящ ред – първи са монетите от времето на Август, а последни – тези на Хонорий и Теодосий II. След каталожния номер е отбелязан отговарящият му инвентарен номер в съответния фонд на ИМ – Карлово. За монетите на всеки един император е спазен следният ред: първи са екземплярите от благороден метал и/или тези, отсечени в Рим; на второ място идват монетните емисии на други централни монетарници, в зависимост от периода, подредени по хронология на отсичане; последни са поставени римските провинциални монети, сечени от градските управи от името на съответния владетел. В края на описанието за всеки един екземпляр е отбелязана референция със съответната литература (ако е възможно), по която е определен, както и информация (ако има такава) за местонамирането му.

Римски императорски монети от епохата на Принципата (27 г. пр. Хр. – 284 г. сл. Хр.)

От епохата на Принципата (27 г. пр. Хр. – 284 г. сл. Хр.) във фондовете на ИМ – Карлово се съхраняват общо 74 монети (Табл. 1). От тях 51 са на централни монетарници, а 23 са отсечени от управите на градове на Балканите и в Мала Азия. Централните от своя страна се разпределят на 10 сребърни денара, 9 сребърни антониниана, 8 аса, 1 дупондий, 1 сестерция и 22 антониниана от медна сплав.

Както е видно от таблицата, Юлиево-Клавдиевата династия (27 г. пр. Хр. – 68 г. сл. Хр.) е представена само с четири монети от централната монетарница в Рим. Това са три аса от медна сплав на Август (Кат. № 1) от 15 г. пр. Хр., Друз цезар, отсечен при Тиберий (Кат. № 4) и Клавдий I (Кат. № 5), както и един постумен денар (античен фалшификат, фуре) на Клавдий I (Кат. № 6), отсечен при император Нерон. Техният малък брой е обусловен от факта, че във времето, в което са отсечени, интересуващата ни територия все още не е включена (само денарът – фуре се датира 20-тина години след учредяването на провинция Тракия в 46 г.) в системата на римските провинции и проникването на римски монети не е придобило масов характер.

Монетосеченето на Флавиите (69 – 96) е застъпено от два денара (Кат. № 8, 9) и един

ас (Кат. № 10) на Веспасиан и един денар на Домициан (Кат. № 11).

Династията на Антонините (96 – 192) е представена със седем монети на централната монетарница, сравнително равномерно разпределени през целия период на управление. Това са сестерция на Траян (Кат. № 12), дупондий на Хадриан (Кат. № 13), ас на Антонин Пий (Кат. № 14), както и два аса на Фаустина I (Кат. № 17) и Фаустина II (Кат. № 18) и ас (Кат. № 21) и денар на Луцила (Кат. № 20).

От времето на Северите (193 – 235) в ИМ – Карлово се съхраняват пет сребърни денара – два на Септимий Север (Кат. № 24, 25) и по един за Каракала (Кат. № 28), Елагабал (Кат. № 36) и Александър Север (Кат. № 39). Бронзовите екземпляри са изцяло представени от провинциалното монетосечене, което ще бъде разгледано по-долу.

Таблица 1. Монети от Принципата

Император \ Номинал	AR денар	AR антониниан	Ас	Дупондий	Сестерция	АЕ антониниан	Брой
Август			1				1
Друз цезар			1				1
Клавдий I	1(фуре) постумна		1				2
Веспасиан	2		1				3
Домициан	1						1
Траян					1		1
Хадриан				1			1
Антонин Пий			1				1
Фаустина I			1				1
Фаустина II			1				1
Луцила	1		1				2
Септимий Север	2						2
Каракала	1						1
Елагабал	1						1
Александър Север	1						1
Гордиан III		4					4
Траян Деций		2					2
Херения Етрусцила		1					1
Требониан Гал		1					1

Волусиан		1					1
Галиен						2	2
Салонина						1	1
Клавдий II						4	4
Аврелиан						5	5
Проб						8	8
Карин цезар						1	1
Кар						1	1
Общ брой:	10	9	8	1	1	22	51

По време на кризата от III в. от 235 г. до управлението на Галиен, монетите в ИМ – Карлово са предимно сребърни антониниани (9 броя), като изключим няколко провинциални бронзови монети. Те се разпределят както следва: Гордиан III – 4 (Кат. № 41, 42,

43, 44), Траян Деций – 2 (Кат. № 47, 48), Херения Етрусцила – 1 (Кат. № 49), Требониан Гал – 1 (Кат. № 50) и Волусиан – 1 (Кат. № 51). Възможно е те да са част от една или няколко трезорирани във връзка с готските нашествия колективни находки.

Таблица 2. Монетарници през Принципата

Монетарница / император	Рим	Медиоланум	Антиохия	Кизик	Сердика	Сисция	Тицидум	Нечетима	Брой
Август	1								1
Друз цезар	1								1
Клавдий I	2								2
Веспасиан	3								3
Домициан	1								1
Траян	1								1
Хадриан	1								1
Антонин Пий	1								1
Фаустина I	1								1
Фаустина II	1								1
Луцила	2								2
Септимий Север	2								2
Каракала	1								1
Елагабал	1								1
Александър Север			1						1
Гордиан III	4								4
Траян Деций	2								2
Херения Етрусцила	1								1
Требониан Гал	1								1
Волусиан	1								1

Галиен	1	1							2
Салонина	1								1
Клавдий II	1			2				1	4
Аврелиан	1			2	2				5
Проб	2			1	1	4			8
Карин цезар							1		1
Кар						1			1
Общ брой:	34	1	1	5	3	5	1	1	51

Монетарницата в Рим, разбира се, има водеща роля в емитирането на централни емисии на Балканите (а и в империята) от началото на Принципата до управлението на Галиен. Тази роля е отразена и в нумизматичната колекция на ИМ – Карлово, а единственото изключение в този дълъг период сред изследваните монети е един денар на Александър Север от Антиохия (Табл. 2).

От управлението на император Галиен до началото на Домината, нумизматичният материал във фондовете на музея е представен само от бронзови антониниани⁸. Те са 22 на брой и вече предимство има не Рим, а новооткритите монетарници на Балканите и в Мала Азия – Кизик, Сердика, Сисция. Представени са следните владетели и членове на техните фамилии: Галиен – 2 (Кат. № 52 – 53), Салонина – 1 (Кат. № 55), Клавдий II Готски – 4 (Кат. № 56 – 59), Аврелиан – 5 (Кат. № 60 – 64), Проб – 8 (Кат. № 65 – 72), Карин – 1 (Кат. № 73), Кар – 1 (Кат. № 74).

По времето на Галиен отварят няколко нови монетарници, от които във фонда се съдържат бронзови антониниани от Медиоланум, Кизик, Сисция, както и от Сердика (вероятно след 272 г. при император Аврелиан) (RIC V – I: 21 – 22; 25 – 26). След управлението на Волусиан до 284 г., за разлика от предходния период, монетите, сечени в Рим, са шест броя, докато тези от другите монетар-

ници (особено балканските и малоазийските) нарастват значително. Техният брой е 15, като се разпределят както следва: Медиоланум – 1, Тицидум – 1, Кизик – 5, Сердика – 3, Сисция – 5.

Римски провинциални монети

Провинциалните монети във фондовете на ИМ – Карлово са 23 броя (Табл. 3). Почти всички те са сечени от управите на градовете в провинциите Тракия и Мизия, като само три екземпляра принадлежат на монетарници в Мала Азия.

През първия период на своето развитие градското монетосечене (I в. – 193 г.) се характеризира с малко на брой, но големи по размери и художествени достойнства монети, сечени предимно за престиж (Юркова 1994: 111 – 112). Три екземпляра от фонда на музея се отнасят към I в. Единият от тях е рядка монета на Месамбрия на император Август от типа „Глава надясно / Аполон с лира и плектрум“ от самия край на I в. пр. Хр. (Кат. № 2). Другите две са монета вероятно на Тиберий от Филипи (Кат. № 3) и една най-вероятно на Агрипина II от малоазийска монетарница (Кат. № 7). Династията на Антонините през II в. е представена от пет монети на следните владетели и членове на фамилията: Антонин Пий – 2 броя, едната на Ефес (Кат. № 15), другата неясна (Кат. № 16); Фаустина II – 1 монета на Плотинополис (Кат. № 19); Комод

⁸ Антонинианите от кризата през втората половина на III в. би трябвало да са билонови, но по същество съдържат незначително количество сребро. Там, където има данни за посребряване или повишено сребърно съдържание, е отбелязано в каталога.

– 2 монети на Филипопол (Кат. № 22 – 23). За разлика от времето на Северите, когато поради тяхната икономическа политика централните бронзови емисии почти изчезват от Бал-

каните, при Антонините те са представени от 6 екземпляра, които циркулират заедно с описаните провинциални монети от периода и дори леко ги превъзхождат по брой.

Таблица 3. Провинциално монетосечене през Принципата

Император	Град														Брой
	Августа Траяна	Александрия Троида	Анхиало	Деултум	Ефес	Марцианопол	Месамбрия	Никополис ад Иструм	Пауталия	Плотино-Полис	Сердика	Филипи	Филипопол	Неясен	
Август							1								1
Тиберий(?)											1				1
Агрипина II(?)														1	1
Антонин Пий					1									1	2
Фаустина II									1						1
Комод												2			2
Септимий Север	1							1							2
Каракала								1			4				5
Гета			1						1						2
Елагабал								1						1	2
Александър Север						1									1
Гордиан III				1											1
Филип I				1											1
Галиен		1													1
Общ брой:	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1	4	1	2	3	23

Вторият етап от развитието на градското монетосечене е свързан с династията на Северите, когато то достига своя пик и замества почти напълно асовете, дупондиите и сестерциите (Юркова 1994: 112). От този период във фонда на музея се съхраняват 12 монети, като показателно е отсъствието на екземпляри от централното бронзово монетосечене. Те се разпределят така: Септимий Север – 2 монети – /1 на Августа Траяна (Кат. № 27) и 1 на Никополис ад Иструм (Кат. № 26)/; Каракала – 5 монети – /1 на Никополис ад Иструм (Кат. № 33) и 4 на Сердика (Кат. № 29 – 32)/; Гета – 2 монети – /1 на Пауталия (Кат. № 34) и 1 на Анхиало (Кат. № 35)/; Елагабал – 2 монети – /1 на Никополис ад Иструм (Кат. № 37) и 1 с неясна монетарница (Кат. №

38)/; Александър Север – 1 монета на Марцианопол (Кат. № 40).

След този пик в началото на III в., провинциалното монетосечене замира. Причини за това могат да бъдат различни фактори, липса на средства, ограничаването на градската автономия от Каракала чрез прекратяване на монетосеченето и т.н. Остават няколко града в Тракия, които периодично секат монети (явно вече с държавна регулация) при нужда от задоволяване на пазара – Хадрианопол, Бизия, Месамбрия, Анхиало, Деултум. (Юркова 1994: 113; Jurukova 1973: 21 – 25). Този последен период е представен от три екземпляра. Два от тях са на Деултум – 1 на Гордиан III (Кат. № 45) и 1 на Филип I Араб (Кат.

№ 46), а третият е на Галиен от Александрия Трояда (Кат. № 54).

Римски императорски монети от Домината (284 – 491)

Данните от разглеждания нумизматичен материал потвърждават общите тенденции в монетосеченето и монетната циркулация за Балканите през епохата на Домината (Табл. 4). Повече от половината (96 броя, от медна сплав) римски монети във фондовете на ИМ – Карлово се отнасят към периода между 284 и 423 г. В края на III в. се откриват нови монетарници като Хераклея и Тесалоника (Божкова 1978: 8 – 9), които заедно с другите монетарници на Балканите и Мала Азия, които увеличават своята продукция, заемат най-голям дял в монетната циркулация в Тракия през IV в.

След повсеместната криза в империята през III в. започва стабилизиране при управлението на император Диоклециан (284 – 305). В 294 г. той провежда монетна реформа, като опитва да стабилизира теглото на ауреуса (5,5 г), въвежда нов сребърен номинал (аргентеус, 3,3 г) на мястото на девалвиралия антониниан, както и нови бронзови номинали – фолис (10 г със сребърно покритие) и постреформен или нео-антониниан (3,3 г) (Божкова 1994: 126 – 128). Тези мерки не довеждат до стабилизация (още в първите 15 години на IV в. има няколко редукиции на теглото на фолиса), а въвеждането на солида (4,5 г) в подвластните на Константин I територии (докато в подвластните на Лициний I остава ауреуса) допълнително обръква пазара (RIC VII: 1966, 1 – 2).

Наложената от Константин I нова реформа остава валидна за целия четвърти век (с някои промени при Констанций II). Основа на новата система е златният солид (4,5 г), чиито подразделения са семис (½ солид, 2,27 г) и тремис (1/3 солид, 1,52 г). Сребърните номинали са милиарензия (4,55 г) и силиква (3,4 г). Монетите от медна сплав – „нумус центенионалис“ или АЕ 3 имат тегло от около 3,3

г (с немалки вариации), а ½ центенионалис – около 1,65 г. През 347 – 348 г. Констанций II и Констанс налагат ½ центенионалис с тегло 2,6 г като основен бронзов номинал (Божкова 1994: 128 – 129). Монетните реформи на Диоклециан и Константин I довеждат до голямо увеличаване на броя на бронзовите монети, на което се дължи до голяма степен техният превес над монетите от другите периоди.

Добре представени в колекцията на ИМ – Карлово са предреформените и следреформените антониниани – по 6 броя – на императорите Диоклециан, Максимиан Херкулий и Галерий от края на III в., отсечени главно в Кизик и Хераклея. Равен брой (по 35) са най-разпространените номинали през IV в. – фолисите (до ок. 320 г.) и т.нар. АЕ 3 (между 16 и 20 мм).

Фолисите са разположени в периода 294 – началото на 20-те години на IV в., като най-голям брой (11) са на Лициний I, който владее източните части на империята, следван от Константин – 8 броя, Максимин II – 5 броя и т.н. (Табл. 4). След началото на 20-те години на 4 в. водещ номинал сред разглежданите монети става т. нар. АЕ 3. Най-голям брой се отчита при Константин I и неговите наследници – 26, а останалите 11 екземпляра се отнасят към периода 364 – 423 г. Следващият по разпространение е т. нар. номинал АЕ 4 (под 16 мм). Той е представен от 8 монети, 6 от които са на Констанций II (3) и Констанс (3) и по една за Теодосий I и Хонорий / Теодосий II. Последни по брой (6) са номиналите АЕ 2 (между 21 и 24 мм), които са в обращение и най-кратко време. От общо 6 монети, 5 са между 348 и 355 г., когато Констанций II и Констанс правят неуспешен опит да въведат по-едрия номинал, а един екземпляр е от управлението на Юлиан II, когато отново е регистриран неуспешен опит за налагане на едри номинали. Последната монета от този тип се отнася към времето на Теодосий I.

Таблица 4. Монети от Домината

Император \ Номинал	Антониниан	Постреформен антониниан	Фолис	АЕ 2	АЕ 3	АЕ 4	Брой
Диоклециан	2	4					6
Максимиан Херкулий	4	1	2				7
Констанций I Хлор			2				2
Галерий		1	3				4
Максенций			1				1
Лициний I			11				11
Лициний II			2				2
Максимин II			5				5
Константин I			8		7		15
Крисп					1		1
Константин II					5		5
Констанций II				3	8	3	14
Констанс					2	3	5
Констанций Гал				1	3		4
Юлиан II				1			1
Валентиниан I					1		1
Валенс					4		4
Теодосий I				1		1	2
Аркадий					2		2
Хонорий / Теодосий II						1	1
Неясен владетел			1		2		3
Общ брой:	6	6	35	6	35	8	96

В разпределението на екземплярите по монетарници (Табл. 5), съвсем логично водеща роля имат балканските и малоазийски ателиета – Хераклея (20 броя), Кизик (18 броя), Тесалоника (14 броя), Сисция (8 броя), Никомедия (7 броя), следвани от по-отдалечените Сирмиум (2 броя), Антиохия (2 броя), Рим (2 броя), Аквилея (1 брой), Остия (1 брой), Лугдунум (1 брой). Близко разположената голяма столична (от 330 г.) монетарница в Константинопол е представена само с 4 екземпляра на Константин I (1 брой), Константин II (2 броя) и Констанций II (1 брой).

Представени са най-характерните монетни типове за отделните императори, сече-

ни в балканските и блискоизточни монетарници, които задоволяват нуждите на местния пазар. Доколкото има по-редки монети, то това се дължи не на техния ограничен брой като цяло, а на отдалечеността на монетарниците, в които са сечени, а оттам и по-ниската честота на откриване в района на Балканите. Нарастването на броя на монетите от епохата на Домината в сравнение с предходния период отразява и благоприятната историческа обстановка, в която попадат източнобалканските провинции (включително и разглеждания район), когато се озовават в позицията на непосредствен хинтерланд на новата столица Константинопол.

Таблица 5. Монетарници през Домината

Монетарница Император	Константинопол	Хераклея	Тесалоника	Сисция	Сирмиум	Кизик	Никомедия	Антиохия	Аквилея	Остия	Лугдунум	Рим	Неясна	Брой
Диоклециан		3				1					1		1	6
Максимиан Херкулий		3		1		2	1							7
Констанций I Хлор						1							1	2
Галерий		1				2			1					4
Максенций										1				1
Лициний I		2	3			4	1					1		11
Лициний II		2												2
Максимин II		2				2	1						1	6
Константин I	1	3	3	3		1	3						2	16
Крисп				1										1
Константин II	2			1		1		1						5
Констанций II	1	3	4	1	1	1							4	15
Констанс			3					1					1	5
Констанций Гал						1							3	4
Юлиан II		1												1
Валентиниан I					1									1
Валенс			1	1		1						1		4
Теодосий I						1	1							2
Аркадий													2	2
Хонорий / Теодосий II													1	1
Общ брой:	4	20	14	8	2	18	7	2	1	1	1	2	16	96

В настоящата работа е събрана цялата налична за района на Горна Стряма информация до този момент за римската епоха – публикации, писмени извори, епиграфски паметници, монетни находки, данни от археологически проучвания и теренни обхождания. Приведени са и неизползвани от научната общественост досега експонати и находки от фонда на Исторически музей – Карлово, както и някои данни за обекти и находки от римския период от публикации, които не са намерили място в изследванията на района.

Както е видно, в Карловската котловина като неизменна част от провинция Тракия

през римския период протичат всички основни процеси, характерни за тази част на империята. Предвид липсата на градски център в района, поселищният живот е съсредоточен по двете основни пътни артерии – главният път Ескус – Филипопол и този, прокаран по южното подножие на Стара планина. По тяхното протежение са открити и огромната част от археологическите и монетни находки. Като най-значими обекти засега се очертават пътните станции Виамата и Суб Радице, които са и единствените, на които са проведени по-мощни археологически проучвания.

Принос на настоящата работа е обработването на нумизматичния материал от

римската епоха (края на I в. пр. Хр. – края на V в. сл. Хр.) от основния и научно-спомогателен фонд на Исторически музей – Карлово и привличането му като информация за историческото развитие на Карловската котловина в рамките на Римската империя.

С няколко монети е представен периодът от 27 г. пр. Хр. до началните години от създаването на провинция Тракия, когато тази част от Балканския полуостров още не е включена официално в римските предели и навлизането на римски монети още няма масов характер. Постепенното увеличаване на броя на монетите от края на I – II в. документират утвърждаването на римската власт. Нарастването се дължи на урбанизационната активност на император Траян и получаването от края на I – средата на II в. право на самоуправление и отсичане на монети на редица градове в двете Мизии и Тракия, както и на икономическата и политическа стабилност по времето на Антонините.

В нумизматичната колекция на Карловския музей по категоричен начин е отразен и върховият момент на развитие на провинциите и градовете и тяхното монетосечене при династията на Северите (193 – 235).

От времето на кризата през III в. във фондовете се пазят 9 сребърни антониниана от средата на века. Предвид сходното състояние на някои от тях е възможно те да са били част от находка/находки, укрита във връзка с някое от готските нашествия в средата на века, които не са подминали и Карловския район.

Следващото нарастване на броя на монетите във втората половина на III в. отразява излизането от кризата и откриването на монетарници на Балканите и Мала Азия, които стават водещи в монетната циркулация в района. Те издават нискокачествени антониниани без почти никакво съдържание на сребро в големи количества. Вероятно през 70-те години на III в. в Суб Радиче е настанена и част от Първа Аврелианова кохорта.

С идването на власт на император Диоклециан през 284 г. настъпва епохата на Домината. Прокараните от Диоклециан, по-късно и от Константин I, монетни реформи довеждат до изобилно монетосечене на бронзови монети от различни номинали в имперските монетарници. Най-голям дял сред монетите от ИМ – Карлово имат монетарниците от Балканския полуостров и Мала Азия, които захранват нуждите на местния пазар. Нарастването на броя на монетите в сравнение с предходния период отразява и благоприятната позиция, в която се озовават източнобалканските провинции (включително и разглеждания район), като непосредствен хинтерланд на новата столица Константинопол. Неслучайно и регистрираните археологически обекти от този период са най-многобройни.

От този период са и двете колективни находки, коментирани в настоящата работа. Едната (непубликувана, от началото на IV в.) се съхранява в ИМ – Карлово и се състои от 1022 монети предимно на Лициний I и Константин I и вероятно е трезорирана във връзка със събитията от времето на гражданската война между двамата от 314 – 317 г. Другата е от с. Столетово и отново е от IV в., но отдавна е разпръсната между местните жители и е изгубена за науката.

Последната по време монета, включена в каталога, е на Хонорий или Теодосий II от първата четвърт на V в. В колекцията на Карловския музей липсват монети от средата и втората половина на V в.

Въпреки неизвестното местонамиране на почти всички екземпляри и почти сигурният факт, че част от тях не произхождат от територията на Карловската котловина, информацията от разглежданите монети е несъмнено ценна за проучването на района.

Използвана литература (References):

- Аврамов 1914:** Васил Аврамов. Траяновият път от Карпатите, през Дунава и Балкана, за Пловдив. – *Известия на Българското археологическо дружество*, IV (1914), 226 – 240. [Vasil Avramov. Trajanoviyat pat ot Karpatite, prez Dunava i Balkana, za Plovdiv. – *Izvestia na Balgarskoto arheologicheskoto druzhestvo*, IV (1914), 226 – 240.]
- Бешевлиев 1955:** Веселин Бешевлиев. Латинските местни имена в Мизия и Тракия. – *Известия на Археологическия институт*, XIX (1955), 2 (Сборник Гавраил Кацаров), 279 – 303. [Veselin Beshevliev. Latinskite mestni imena v Mizia i Trakia. – *Izvestia na Arheologicheskia institut*, XIX (1955), 2 (Sbornik Gavrail Katsarov), 279 – 303.]
- Божкова 1978:** Бистра Божкова. Монетарницата в Хераклея Тракийска през IV в. – *Археология*, XX (1978), 3, 8 – 17. [Bistra Bozhkova. Monetarnitsata v Heraklea Trakiyska prez IV v. – *Arheologia*, XX (1978), 3, 8 – 17.]
- Божкова 1994:** Бистра Божкова. Монетна политика в Тракия през IV в. – *Епохи*, II (1994), 4, 126 – 135. [Bistra Bozhkova. Monetna politika v Trakia prez IV v. – *Erohi*, II, 1994, 4, 126 – 135.]
- Ботева 2017:** Дилиана Ботева. Създаването на провинция Тракия. – В: *KPATICTOZ*. Сборник в чест на Петър Делев. София, 2017, 157 – 168. [Dilyana Boteva. Sazdavaneto na provintsia Trakia. – V: *KPATICTOZ*. Sbornik v chest na Petar Delev. Sofia, 2017, 157 – 168.]
- Буюклиев, Гетов 1964:** Христо Буюклиев, Людмил Гетов. Два нови епиграфски паметника за укрепителната дейност на Антонин Пий в Тракия. – *Археология*, VI (1964), 1, 29 – 32. [Hristo Buyukliev, Lyudmil Getov. Dva novi epigrafski pametnika za ukrepitelnata deynost na Antonin Piy v Trakia. – *Arheologia*, VI (1964), 1, 29 – 32.]
- Велков 1959:** Велизар Велков. Градът в Тракия и Дакия през късната Античност. София, 1959. [Velizar Velkov. Gradat v Trakia i Dakia prez kasnata Antichnost. Sofia, 1959.]
- Велков 1930 – 1931:** Иван Велков. Новоткрити старини. – *Известия на Българския археологически институт*, VI (1930 – 1931), 302 – 313. [Ivan Velkov. Novootkriti starini. – *Izvestia na Balgarskia arheologicheskii institut*, VI (1930 – 1931), 302 – 313.]
- Герасимовъ 1937:** Тодор Д. Герасимовъ. Колективни находки на монети през 1934, 1935 и 1936 год. – *Известия на Българския археологически институт*, XI (1937), 315 – 324. [Todor D. Gerasimov. Kolektivni nahodki na moneti prez 1934, 1935 i 1936 god. – *Izvestia na Balgarskia arheologicheskii institut*, XI (1937), 315 – 324.]
- Джамбов 1991:** Иван Джамбов. Средновековната крепост край Сопот. Пловдив, 1991. [Ivan Dzhambov. Srednovekovnata krepost kray Sopot. Plovdiv, 1991.]
- Джамбов 1995:** Иван Джамбов. Разкопки на средновековния град Копсис – долно подградие, манастирски комплекс, тракийско селище – край Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 1995 г.* София, 1996, 104. [Ivan Dzhambov. Razkopki na srednovekovnia grad Kopsis – dolno podgradie, manastirski complex, trakiysko selishte – kray Sopot. – *Arheologicheskii otkritia i razkopki prez 1995 g.* Sofia, 1996, 104.]
- Джамбов, Деянова 2002:** Иван Джамбов, Мария Деянова. Археологически разкопки на обект „Хисарлъка“, южно от долното подградие и манастирски комплекс на средновековния Копсис (север-

но от кв. Анево, гр. Сопот). – *Археологически открития и разкопки през 2001 г.* София, 2002, 132. [Ivan Dzhambov, Maria Deyanova. Arheologicheski razkopki na obekt "Hisarlaka", yuzhno ot dolnoto podgradie i manastirski complex na srednovekovnia Kopsis (severno ot kv. Anevo, gr. Sopot) – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2001 g.* Sofia, 2002, 132.]

Джамбов и др. 2003: Иван Джамбов, Мария Деянова, Петя Калоферова. Археологически разкопки на крепостта „Хисарлъка“, кв. Анево на гр. Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 2002 г.* София, 2003, 132 – 133. [Ivan Dzhambov, Maria Deyanova, Petya Kaloferova. Arheologicheski razkopki na krepostta "Hisarlaka", kv. Anevo na gr. Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2002 g.* Sofia, 2003, 132 – 133.]

Джамбов 2004: Иван Джамбов. Археологически разкопки на крепостта „Хисарлъка“ до с. Анево, община Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 2003 г.* София, 2004, 193 – 194. [Ivan Dzhambov. Arheologicheski razkopki na krepostta "Hisarlaka" do s. Anevo, obshtina Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2003 g.* Sofia, 2004, 193 – 194.]

Джамбов, Деянова 2005: Иван Джамбов, Мария Деянова. Археологически разкопки на крепостта „Хисарлъка“ край с. Анево, община Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 2004 г.* София, 2005, 316 – 318. [Ivan Dzhambov, Maria Deyanova. Arheologicheski razkopki na krepostta "Hisarlaka", kray s. Anevo, obshtina Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2004 g.* Sofia, 2005, 316 – 318.]

Джамбов, Деянова 2006: Иван Джамбов, Мария Деянова. Проучвания на крепостта „Хисарлъка“ край с. Анево,

община Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 2005 г.* София, 2006, 322 – 323. [Ivan Dzhambov, Maria Deyanova. Prouchvania na krepostta "Hisarlaka" kray s. Anevo, obshtina Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2005 g.* Sofia, 2006, 322 – 323.]

Джамбов, Калоферова 2007: Иван Джамбов, Петя Калоферова. Археологически разкопки на обект Хисарлъка – с. Анево, община Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 2006 г.* София, 2007, 465 – 468. [Ivan Dzhambov, Petya Kaloferova. Arheologicheski razkopki na obekt Hisarlaka – s. Anevo, obshtina Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2006 g.* Sofia, 2007, 465 – 468.]

Иречек 1899: Константин Иречек. *Княжество България. Том II. Пътувания по България.* 1899. [Konstantin Irechek. *Knyazhestvo Bulgaria.* Том II. Patuvania po Bulgaria. 1899.]

Камишева 2004: Мария Камишева. Керамични и стъклени съдове от римската епоха от пътни станции и крайпътни съоръжения по трасето на античния път Ескус – Филипопол (отсечката Ad Radices – Montemno) – В: *Римски крайпътни станции на пътя Ескус – Филипополис (Ad Радицес – Монтемно – Суб Радицес).* София, 2004, 61 – 107. [Maria Kamisheva. Keramichni i stakleni sadove ot rimskata epoha ot patni stantsii i kraupatni saorazhenia po traseto na antichnia pat Eskus – Filipopol (otsechkata Ad Radices – Montemno) – V: *Rimski kraupatni stantsii na patia Eskus – Filipopolis (Ad Radices – Montemno – Sub Radices).* Sofia, 2004, 61 – 107.]

Кисъв и др. 1994: Костадин Кисъв, Митко Маджаров, Дамян Дамянов. Археологически проучвания на селище и могилен некропол от късната желязна епоха край с. Васил Левски, община Карлово. – *Ар-*

хеологически открития и разкопки през 1992 – 1993 г. София, 1994, 36. [Kostadin Kisyov, Mitko Madzharov, Damyam Damyamov. Arheologicheski prouchvania na selishte i mogilen nekropol ot kasnata zhelyazna epoha kray s. Vasil Levski, obshtina Karlovo. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1992 – 1993 g.* Sofia, 1994, 36.]

Маджаров 1982: Константин Маджаров, Митко Маджаров. Археологически проучвания на римска пътна станция Субрадице при с. Христо Даново, Пловдивски окръг. – *Археологически открития и разкопки през 1981 г.* София, 1982, 39. [Konstantin Madzharov, Mitko Madzharov. Arheologicheski prouchvania na rimska patna stantsia Subradice pri s. Hristo Danovo, Plovdivski okrag. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1981 g.* Sofia, 1982, 39.]

Маджаров 1983: Константин Маджаров, Митко Маджаров. Проучвания на римска пътна станция Суб Радице при с. Христо Даново, Пловдивски окръг. – *Археологически открития и разкопки през 1982 г.* София, 1983, 85. [Konstantin Madzharov, Mitko Madzharov. Prouchvania na rimska patna stantsia Sub Radice pri s. Hristo Danovo, Plovdivski okrag. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1982 g.* Sofia, 1983, 85.]

Маджаров 1984: Константин Маджаров, Митко Маджаров. Археологически разкопки на римската пътна станция Виамата при с. Михилци, Пловдивски окръг. – *Археологически открития и разкопки през 1983 г.* София, 1984, 86. [Konstantin Madzharov, Mitko Madzharov. Arheologicheski razkopki na rimskata patna stantsia Viamata pri s. Mihiltsi, Plovdivski okrag. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1983 g.* Sofia, 1984, 86.]

Маджаров 1993: Константин Маджаров. *Диоклецианопол.* Т. 1. София, 1993. [Konstantin Madzharov. *Diocletianopol.* Т. 1. Sofia, 1993.]

Маджаров 1984: Митко Маджаров. Археологически разкопки на римската пътна станция Субрадице при с. Христо Даново, Пловдивски окръг. В: – *Археологически открития и разкопки през 1983 г.* София, 1984, 86. [Mitko Madzharov. Arheologicheski razkopki na rimskata patna stantsia Subradice pri s. Hristo Danovo, Plovdivski okrag. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1983 g.* Sofia, 1984, 86.]

Маджаров 1985: Митко Маджаров. Римската станция Виамата на пътя Филипополис-Ескус. – *Археология*, XXVII (1985), 2, 36 – 44. [Mitko Madzharov. Rimskata stantsia Viamata na patia Filipopolis – Eskus. – *Arheologia*, XXVII (1985), 2, 36 – 44.]

Маджаров 1985а: Митко Маджаров. Археологически разкопки в Субрадице край с. Хр. Даново, Пловдивско. – *Археологически открития и разкопки през 1984 г.* София, 1985, 154. [Mitko Madzharov. Arheologicheski razkopki v Subradice kray s. Hr. Danovo, Plovdivsko. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1984 g.* Sofia, 1985, 154.]

Маджаров 1986: Митко Маджаров. Казармата на Първа Аврелианова кохорта в Субрадице. – *Археология*, XXVIII (1986), 1, 45 – 54. [Mitko Madzharov. Kazarmata na Parva Avrelianova kohorta v Subradice. – *Arheologia*, XXVIII (1986), 1, 45 – 54.]

Маджаров 1986а: Митко Маджаров. Археологически разкопки в Субрадице при с. Хр. Даново, Пловдивски окръг. – *Археологически открития и разкопки през 1985 г.* София, 1986, 106. [Mitko Madzharov. Arheologicheski razkopki v Subradice pri s. Hr. Danovo, Plovdivsko.

– *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1985 g.* Sofia, 1986, 106.]

Маджаров 1992: Митко Маджаров. Археологически разкопки на пътна станция и селище край гр. Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 1991 г.* София, 1992, 91 – 92. [Mitko Madzharov. Arheologicheski razkopki na patna stantsia i selishte kray gr. Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1991 g.* Sofia, 1992, 91 – 92.]

Маджаров 1994: Митко Маджаров. Археологически разкопки на пътна станция и селище край гр. Сопот. – *Археологически открития и разкопки през 1992 – 1993 г.* София, 1994, 49 – 50. [Mitko Madzharov. Arheologicheski razkopki na patna stantsia i selishte kray gr. Sopot. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 1992 – 1993 g.* Sofia, 1994, 49 – 50.]

Маджаров 2000: Митко Маджаров. Таберната на римската пътна станция Виамата при с. Михилци, Пловдивско. – *Известия на Националния исторически музей*, X (2000), 175 – 178. [Mitko Madzharov. Tabernata na rimskata patna stantsia Viamata pri s. Mihiltsi, Plovdivsko. – *Izvestia na Natsionalnia istoricheski tuzei*, X (2000), 175 – 178.]

Маджаров 2002: Митко Маджаров. Новооткрити раннохристиянски култови сгради в Карловския район. – В: *Криптохристиянство и религиозен синкретизъм на Балканите*. София, 2002, 87 – 92. [Mitko Madzharov. Novootkriti rannohristiyanski kultovi sgradi v Karlovskia rayon. – V: *Kriptohristiyanstvo i religiozen sinkretizam na Balkanite*. Sofia, 2002, 87 – 92.]

Маджаров 2004: Митко Маджаров. *Римският път Ескус – Филипопол. Пътни станции и селища*. Пловдив, 2004. [Mitko Madzharov. *Rimskiyat pat Eskus – Filipopol. Patni stantsii i selishta*. Plovdiv, 2004.]

Маджаров 2006: Митко Маджаров. Римски пътища в Карловското поле. – В: *Spartacus. II. Велико Търново*, 2006, 161 – 179. [Mitko Madzharov. Rimski patishta v Karlovskoto pole. – V: *Spartacus. II. Veliko Tarnovo*, 2006, 161 – 179.]

Маджаров 2009: Митко Маджаров. *Римски пътища в България. Принос в развитието на римската пътна система в провинциите Мизия и Тракия*. София, 2009. [Mitko Madzharov. *Rimski patishta v Bulgaria. Prinov v razvitiето na rimskata patna sistema v provintsiite Mizia i Trakia*. Sofia, 2009.]

Митрев и др. 2018: Георги Митрев, Стоян Попов, Мария Деянова. Хроника на университетските археологически проучвания в ПУ „Паисий Хилендарски“ (1995 – 2016). – В: *Археологически хоризонти. Сборник в чест на 70-годишнината на доц. д-р Иван Джамбов*. Пловдив, 2018, 42 – 72. [Georgi Mitrev, Stoyan Popov, Maria Deyanova. Hronika na universitetskite arheologicheski prouchvania v PU “Paisiy Hilendarski“ (1995 – 2016) – V: *Arheologicheski horizonti. Sbornik v chest na 70-godishninata na doc. d-r Ivan Dzhambov*. Plovdiv, 2018, 42 – 72.]

Мутафчиев 1973: Петър Мутафчиев. Стари градища и друмове из долините на Стряма и Тополница. – В: *Избрани произведения*. Т. 1. София, 1973, 286 – 317. [Petar Mutafchiev. Stari gradishta i drumove iz dolinite na Stryama i Topolnitsa. – V: *Izbrani proizvedenia*. Т. 1. Sofia, 1973, 286 – 317.]

Мушмов 1912: Никола Мушмов. *Античните монети на Балканския полуостров и монетите на българските царе*. София, 1912. [Nikola Mushmov. *Antichnite moneti na Balkanskia poluostrov i monetite na balgarskite tsare*. Sofia, 1912.]

Николов 1958: Димитър Николов. Нови данни за пътя Филипопол – Ескус. – В:

Изследвания в чест на акад. Димитър Дечев. София, 1958, 285 – 288. [Dimitar Nikolov. Novi danni za patia Filipopol – Eskus. – V: *Izsledvania v chest na akad. Dimitar Dechev.* Sofia, 1958, 285 – 288.]

Николов 1993: Димитър Николов. Антични и късноантични пътища в Североизточна Тракия. – В: *Североизточна Тракия и Византия през IV – XIV век.* София – Сливен, 1993, 31 – 37. [Dimitar Nikolov. Antichni i kasnoantichni patishta v Severoiztochna Trakia. – V: *Severoiztochna Trakia i Vizantia prez IV – XIV vek.* Sofia – Sliven, 1993, 31 – 37.]

Христов 2004: Иван Христов. Ранноримска сграда от крайпътната станция Суб Радице. – В: *Римски крайпътни станции на пътя Ескус – Филипол.* В. Търново, 2004, 120 – 134. [Ivan Hristov. Rannorimska sgrada ot kraupatnata stantsia Sub Radice. – V: *Rimski kraupatni stantsii na patia Eskus – Filipopol.* V. Tarnovo, 2004, 120 – 134.]

Христов 2004а: Иван Христов. Ранноримска сграда от крайпътната станция Суб Радице. – *Археологически открития и разкопки през 2003 г.* София, 2004, 130 – 131. [Ivan Hristov. Rannorimska sgrada ot kraupatnata stantsia Sub Radice. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2003 g.* Sofia, 2004, 130 – 131.]

Христов 2016: Иван Христов. *Президии, бурги и фрури в провинция Мизия и Тракия II – VI век.* София, 2016. [Ivan Hristov. *Prezidii, burgi i fruri v provintsia Mizia i Trakia II – VI vek.* Sofia, 2016.]

Христов 2013: Мартин Христов. Издирвания на археологически обекти на територията на община Карлово. – *Археологически открития и разкопки през 2012 г.* София, 2013, 561. [Martin Hristov. Izdirvania na arheologicheski obekti na teritoriyata na obshtina Karlovo.

– *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2012 g.* Sofia, 2013, 561.]

Христов 2014: Мартин Христов. Археологически разкопки на некропол от РБЕ край с. Дъбене, Карловско. – *Археологически открития и разкопки през 2013 г.* София, 2014, 103 – 106. [Martin Hristov. Arheologicheski razkopki na nekropol ot RBE kray s. Dabene, Karlovsko. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2013 g.* Sofia, 2014, 103 – 106.]

Христов 2015: Мартин Христов. Археологически разкопки на некропол от РБЕ край с. Дъбене, Карловско. В: – *Археологически открития и разкопки през 2014 г.* София, 2015, 115 – 117. [Martin Hristov. Arheologicheski razkopki na nekropol ot RBE kray s. Dabene, Karlovsko. – *Arheologicheski otkritia i razkopki prez 2014 g.* Sofia, 2015, 115 – 117.]

Христова, Жеков 2006: Нина Христова, Господин Жеков. *Монетосеченето на Долна Мизия I – III в. Марцианопол.* Благоевград, 2006 [Nina Hristova, Gospodin Zhekov. *Monetosecheneto na Dolna Mizia I – III v. Marcianopol.* Blagoevgrad, 2006.]

Христова, Жеков 2007: Нина Христова, Господин Жеков. *Монетосеченето на Тракия I – III век. Сердика.* Благоевград, 2007. [Nina Hristova, Gospodin Zhekov. *Monetosecheneto na Trakia I – III v. Serdika.* Blagoevgrad, 2007.]

Шкорпил, Шкорпил 1885: Владислав Шкорпил, Карел Шкорпил. *Някои бележки върху археологическите и историческите изследвания в Тракия.* Пловдив, 1885. [Vladislav Shkorpil, Karel Shkorpil. *Nyakoi belezhki varhu arheologicheskite i istoricheskite izsledvania v Trakia.* Plovdiv, 1885.]

Юркова 1994: Йорданка Юркова. Бронзово монетосечене на градовете в Тракия и Мизия през II – III в. Характер, функции. – *Епохи*, II (1994), 4, 111 – 117.

[Jordanka Yurukova. Bronzovo monesechene na gradovete v Trakia i Mizia prez II – III v. – *Епохи*, II (1994), 4, 111 – 117.]

Boteva 1998: Dilyana Boteva. Die Statthalter der römischen Provinz Thracia unter Septimius Severus und Caracalla (Probleme der Datierung). – In: *U. Peter (Hrg.), Stephanos nomismaticos. Edith Schönert-Geiß zum 65 Geburtstag*. Berlin, 1998, 131 – 138.

Draganov 2005: Dimitar Draganov. *The Coinage of Deultum*. Sofia, 2005.

Gerassimov 1979: Todor Gerassimov. Trésors monétaires trouvés en Bulgarie au cours de 1968, 1969 et 1970. – *Известия на Археологическия институт*, XXXV (1979), 134 – 141.

Jurukova 1973: Jordanka Jurukova. *Die Münzprägung von Deultum*. Berlin, 1973.

Kalinka 1906: Ernst Kalinka. *Antike Denkmäler in Bulgarien*. Wien, 1906.

Kienast 2004: Dietmar Kienast. *Römische Kaisertabelle: Grundzüge einer römischen Kaiserchronologie*, 2004.

Ruzicka 1932 – 1933: Leon Ruzicka. Die Münzen von Pautalia. – *Известия на Българския Археологически Институт*, VII (1932 – 1933), 1 – 216.

Schönert-Geiß 1991: Edith Schönert-Geiß. *Die Münzprägung von Augusta Traiana und Traianopolis*. Berlin, 1991.

Tsontchev 1959: Dimitar Tsontchev. La voie romaine Philippopolie – Sub Radice. – In: *Latomus*, XVII (1959), 154 – 170.

Varbanov 2005: Ivan Varbanov. *Greek Imperial Coins*. Vol. 2. Thrace (from Abdera to Pautalia). Bourgas, 2005.

Varbanov 2007: Ivan Varbanov. *Greek Imperial Coins*. Vol. 3. Thrace (from Perinthus to Trajanopolis), Chersonesos Thraciae, Insula Thraciae, Macedonia. Bourgas, 2007.

Списък на съкращенията (Abbreviations):

ЛИБИ I: *Латински извори за българската история*, т. I, София, 1958.

ВМС: *British Museum catalogue. A Catalogue of Greek Coins in the British Museum*. London, 1873 – 1927.

IGBulg III: *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*. Vol. III/ 2. A territorio Philippopolitano usque ad oram Ponticam. Sofia 1964 (IGBulg).

IGBulg IV: *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*. Vol. I² – V. Serdicae, 1958 – 1997.

IGBulg V: *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*. Vol. I² – V. Serdicae, 1958 – 1997.

RIC I: *Roman Imperial Coinage*. Vol. I. Augustus – Vitellius (31 BC – 69 AD), by C. H. V. Sutherland, London, 1923 (revised 1984).

RIC II: *Roman Imperial Coinage*. Vol. II. Vespasian – Hadrian (69 – 138), by Harold Mattingly, Edward Allen Sydenham, London, 1926.

RIC III: *Roman Imperial Coinage*. Vol. III. Antoninus Pius – Commodus (138 – 192), by H. Mattingly, E. A. Sydenham, London, 1930.

RIC IV – I: *Roman Imperial Coinage*. Vol. IV – I. Pertinax – Geta and Caracalla (193 – 217), by H. Mattingly, E. A. Sydenham, London, 1936.

RIC IV – II: *Roman Imperial Coinage*. Vol. IV – II. Macrinus–Pupienus (217 – 238), by H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland London, 1930.

RIC IV – III: *Roman Imperial Coinage*. Vol. IV – III. Gordian III – Uranius Antoninus (238 – 253), by H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland, London, 1949.

RIC V – I: *Roman Imperial Coinage*. Vol. V – I. Valerian – Florian (253 – 276), by Percy H. Webb, London, 1927.

RIC V – II: *Roman Imperial Coinage*. Vol. V – II. Marcus Aurelius Probus – Maximian (276 – 310), by Percy H. Webb, London, 1933.

RIC VI: *Roman Imperial Coinage*. Vol. VI. The Diocletian Reform – Maximinus II (294 – 313), by C. H. V. Sutherland, London, 1967.

RIC VII: *Roman Imperial Coinage*. Vol. VII. Constantine I – Licinius (313 – 337), by P. M. Bruun, 1966.

RIC VIII: *Roman Imperial Coinage*. Vol. VIII. The Family of Constantine I (337 – 364), by J. P. C. Kent, London, 1981.

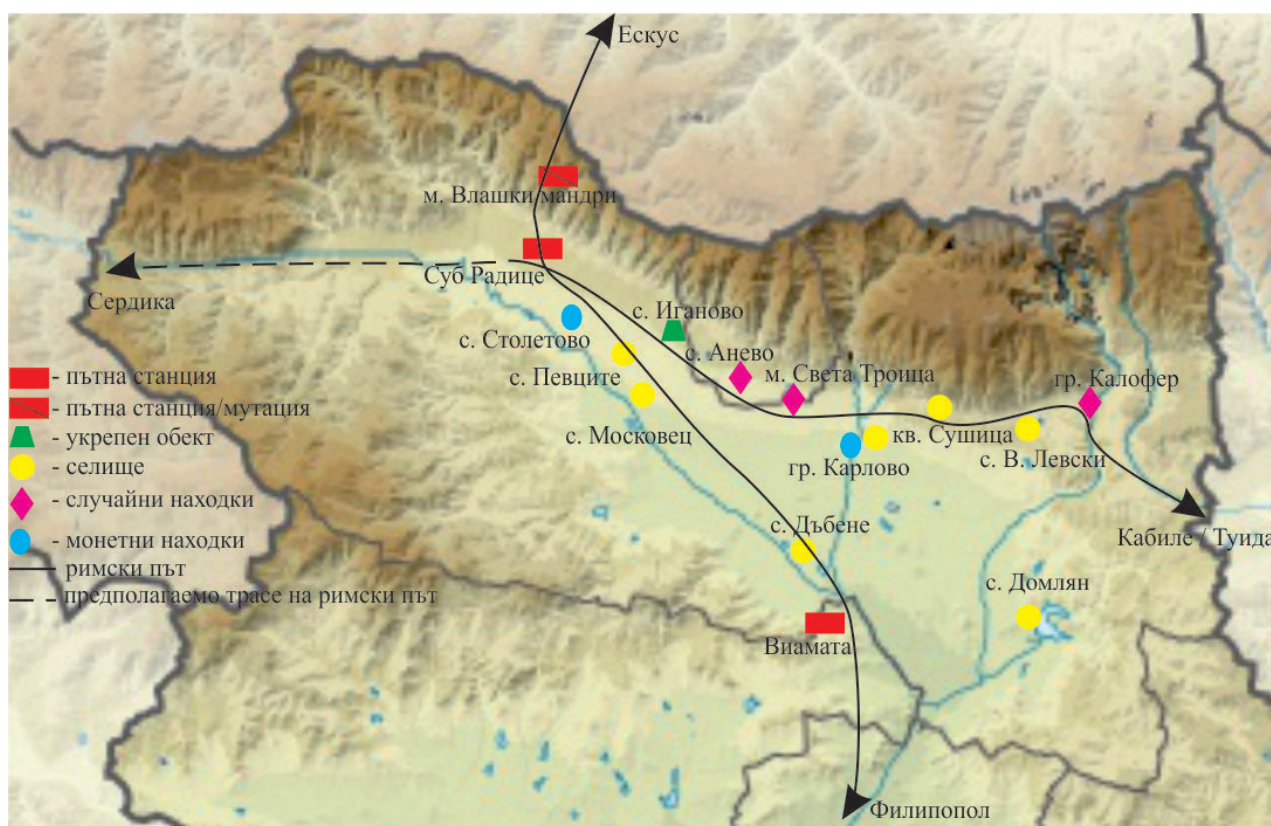
RIC IX: *Roman Imperial Coinage*. Vol. IX. Valentinian I – Theodosius I (364 – 395), by J. W. E. Pearce, 1951.

RIC X: *Roman Imperial Coinage*. Vol. X. The Divided Empire, 395 – 491, by J. P. C. Kent, London, 1994

RPC: *Roman Provincial Coinage*. Consolidated supplement I – III (1992 – 2015), 2015.

RSC II: *Roman Silver Coins*. Vol. II. Tiberus to Commodus, by H. A. Seaby (revised by Robert Loosley), London, 1979

SNG Cop: *Sylloge Nummorum Graecorum*. Denmark, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Copenhagen, 1942 – 1979.

Карта 1. Карта на обектите от римската епоха в Карловската котловина

КАТАЛОГ

Август (27 г. пр. Хр. – 14 г. сл. Хр.)

Кат. № 1

Инв. № 593

Август, 15 г. пр. Хр., Рим, АЕ ас, 26.9/28.6 mm, 9.16 г, 6 h, недобре запазена.

Av: [CAESAR AVGVSTVS TRIBVN]N[IC] POTEST

Глава на императора надясно;

Rv: C N [PISO CNFNIIIIVIR] A A A F F

Големи букви S C в центъра, около тях надписът. RIC I, Augustus, 382, р. 70.

Местонамиране: с. Христо Даново, SubRadices.

Кат. № 2

Инв. № 156

Август, самият край на I в. пр. Хр., Месамбрия, АЕ, 28.9/28.1 mm, 17.02 г, 6 h, сравнително добре запазена.

Av: KA[ΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣ]ΤΟΥ (съответно отляво и отдясно)

Глава надясно;

Rv: M[ΕΣ]Α[ΜΒΡΙΑΝΩΝ]

Аполон насреща, с глава надясно; в протегнатата дясна ръка държи плектрум, в лявата – лира.

RPC Consolidated Supplement, S3-I-1790, р. 91

ТИБЕРИЙ (14 – 37)

Кат. № 3

Инв. № 70

Тиберий?, 14 – 37, Филипи?, АЕ, 18.2/19.5 mm, 3.34 г, 6 h, недобре запазена.

Av: [TI AVG]

Глава на Тиберий надясно;

Rv: Двама жреци заорават с двойка волове, надясно. RPC 1657?

ДРУЗ, ЦЕЗАР (13 г. пр. Хр. – 23 г. сл. Хр.)

Кат. № 4

Инв. № 140

Друз цезар, 21 – 22, отсечен при император **Тиберий**, Рим, АЕ ас, 27.5/27.4 mm, 12 h, 4.93 г, недобре запазена.

Av: [DRVSVS CA]ESAR TI•AVG F DIVI AVG N

Глава наляво;

Rv:[•]PONT[IF TRIBVN P]OTEST ITER

Голямо S C в средата

RIC I, 45 (Tiberius), р. 97.

КЛАВДИЙ (41 – 54)

Кат. № 5

Инв. № 34

Клавдий I, 41 – 50, Рим, АЕ ас, 28.0/27.9 mm, 10.00 г, 6 h, много добре запазена, язви.

Av: TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP P P

Глава наляво;

Rv: S-C от двете страни на фигурата

Минерва надясно с щит в лявата и подготвено за хвърляне копие в дясната.

RIC I, Claudius, 100 (var), р. 128.

Кат. № 6

Инв. № 671

Клавдий, постумна, отсечена при Нерон, 54 – 64, фура, Рим (или Лугдунум?), AR денар, 18.5/18.2 mm, 2.76 г, 6 h, сравнително добре запазена, налели, корозия.

Av: DIVVS CLAVDIVS AVGVSTVS

Глава на императора наляво с лавров венец.

Rv: В отреза EX S C

Орнаментирана бавна квадрига надясно; на върха ѝ – четири миниатюрни коня с Виктории от двете им страни; по стените има изобразени фигури, от които поне една е отново Виктория с венец.

RIC I, Rome, 5, p. 150; RSC II, 32, Claudius, p. 8.

Кат. № 7

Инв. № 660

І в., най-вероятно Агрипина II (?), малоазийска монетарница, AE, 20.8/20.9 mm, 3.90 гр, 6 h, недобре запазена, налели.

Av: [...]

Драпиран бюст надясно с лавров венец;

Rv: [...]

Тетрастилен храм със статуя на божество.

ВЕСПАСИАН (69 – 79)

Кат. № 8

Инв. № 45/2

Веспасиан, 72 – 73, Рим, AR денар, 17.5/17.0 mm, 2.71 г, 6 h, добре запазена.

Av: [I]MP CAES VESP AVG P M COS III

Глава на императора надясно с лавров венец;

Rv: VICTORIA-[AVGVSTI]

Виктория надясно държи палмова клонка и увенчава с венец стоящ пред нея трофей.

RIC II, Vespasian, 52, p. 20.

Кат. № 9

Инв. № 45/1

Веспасиан, 77 – 78, Рим, AR денар, 17.3/17.0 mm, 2.42 г, 6 h, сравнително добре запазена.

Av: [CAESAR] VESPASIANVS AVG (отдясно-наляво)

Глава на императора надясно с лавров венец;

Rv: [IMP.- XIX.] от двете страни

Модиус с житни класове.

RIC II, Vespasian, 110, p. 27.

Кат. № 10

Инв. № 46

Веспасиан, 75 – 78, Рим, AE ac, 26.1/25.8 mm, 8.14 г, 6 h, изтрита.

Av: [...] VESP [...]

Глава на императора надясно с лавров венец;

Rv: S-C от двете страни

Спес наляво; в дясната ръка държи цвете, с лявата си придържа дрехата.

ДОМИЦИАН (81 – 96)

Кат. № 11

Инв. № 99

Домициан, 82, Рим, AR денар, 18.6/18.5 mm, 6 h, 3.11 г, пробита, издрасквания.

Av: IMP CAES DOMITIANVS AVG [P M] (отдясно-наляво)

Глава с лавров венец надясно;

Rv: TR POT COS VIII P P

Минерва изправена наляво с Виктория в протегнатата дясна ръка, с лявата държи копие, в краката ѝ щит.
RIC II, Domitian, 31, p. 157.

Траян (98 – 117)

Кат. № 12

Инв. № 489

Траян, 114 – 117, Рим, АЕ сестерция, 33.2/32.8 mm, 21.79 г, 6 h, недобре запазена.

Av: [IMP CAES NER TR]AIANO OPTIMO AVGER DAC [PM TRP COS VI P P]

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: [FORT RED SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS], в отреза FORT RED [SC]

Фортуна седнала наляво, в дясната ръка корабно кормило, в лявата корнукопия.

RIC II, Trajan, 652, p. 290.

Хадриан (117 – 138)

Кат. № 13

Инв. № 654

Хадриан, 119 – 121, Рим, Ор дупондий, 27.0/27.2 mm, 11.56 г, 6 h, недобре запазена, налепи.

Av: [I M P . C A E S A R] T R A [I A] NHADRIANVS[AVG].P.M.[TR.P.COS.III.]

Драпиран бюст на императора надясно с лъчиста корона.

Rv: [PIETAS AV]GVSTI

Пиетас права надясно; в едната си ръка държи съд с тамян/благовония, пред краката ѝ – запален олтар.
RIC II, Hadrian, 601 (c), p. 418.

Антонин Пий (138 – 161)

Кат. № 14

Инв. № 44

Антонин Пий, 138 – 161, Рим, АЕ ас, 22,8 / 22,9 mm, 6.40 г, 6 h, изтрита.

Av: [...]

Глава надясно;

Rv: [...]

Кат. № 15

Инв. № 657

Антонин Пий, 138 – 161, Ефес, АЕ, 17.5/17.2 mm, 3.53 г, 8 h, недобре запазена.

Av: [KAICAP ANTΩNEINOC]

Драпиран бюст с лавров венец надясно;

Rv: ΕΦΕ / CΙΩΝ, в два реда

Елен в ход наляво, надписът над гърба му.

RPC IV, Ephesus, 1117(temporary number)

Кат. № 16

Инв. № 222

Антонин Пий, провинциална, АЕ, 30.1/29.5mm, 13.66 г, 6h, била в активно обращение.

Av: [AVT KA TI AI]ADPIA[NTΩNINOC]

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: [...]ΔΙΩΤΩΝ?

Тетрастилен храм, вероятно със статуя.

ФАУСТИНА I (138 – 141)

Кат. № 17

Инв. № 655

Фаустина I, след 141, Рим, АЕ ас, 25.0/25.1 mm, 8.91 г, 6 h, недобре запазена, налепи.

Av: [DIVA] FAVSTINA

Бюст на Фаустина надясно

Rv: S – C

Веста права наляво; в дясната си ръка държи палладиум, в лявата факла.

RIC III, Faustina, 1196, p. 169.

ФАУСТИНА II (145 – 176)

Кат. № 18

Инв. № 139

Фаустина II, 145 – 146, Рим, АЕ ас, 23.6/23.4 mm, 6 h, 10.46 г, сравнително запазена, с язви.

Av: FAVSTINA-A[VGUSTA]

Драпиран бюст надясно, косата прибрана на тила;

Rv: AVGV[STI PII FIL], S C от двете страни

Венера изправена наляво, в дясната протегнатата ръка държи Виктория с венец, лявата е облепната на щит върху шлем.

RIC III, Faustina II, 1389 (a), p. 193.

Кат. № 19

Инв. № 493

Фаустина II, 161 – 175, Платинополис, АЕ, 23.1/23.4 mm, 8.08 г, 6 h, добре запазена.

Av: ФАУСТЕИНА-СЕВАСТΗ

Драпиран бюст на императрицата надясно.

Rv: ΠΛΩΤΕΙΝΟ-ΠΟΛΕΙΤΩΝ

Женска фигура (Деметра?) права, наляво. В дясната ръка държи житни класове над запален олтар, в лявата изправена дълга факла.

Мушмов, 1912, 4732, с. 269 (var); Varbanov 2007, Plotinopolis, 1753, p. 193 (var).

ЛУЦИЛА (164 – 168/9)

Кат. № 20

Инв. № 589

Луцила, 164 – 168/9, Рим, АР денар, 17.1/16.4 mm, 2.96 г, 6 h, много добре запазена.

Av: LVCILLA AVGVSTA

Драпиран бюст надясно;

Rv: VENVS-VIC-TR[IX]

Венера права, глава наляво. В протегнатата дясна ръка държи Виктория, лявата облепната на щит.

RIC III, 786, p. 276.

Кат. № 21

Инв. № 42

Луцила, 164 – 168/9, Рим, АЕ ас, 23.6/24.8 mm, 9.84 г, 6 h, сравнително добре запазена, налепи, язви.

Av: [L]VCILLAE AVG-[ANTONINI AVGV F]

Драпиран бюст надясно;

Rv: SA-[LVS], S-C от двете страни

Салус прав, глава наляво. В протегнатата дясна ръка държи патера, от която храни змия, увита около алтар пред него, с лявата ръка държи изправен жезъл.

RIC III, Lucilla, 1761, p. 354.

КОМОД (180 – 192)

Кат. № 22

Инв. № 586

Комод, 180 – 192, Филипопол, АЕ, 17.0/18.2 mm, 2.85 г, 6 h, сравнително добре запазена.

Av: AVTK[ICLAV PKOMODOC]

Бюст надясно с лавров венец;

Rv: ΦΙΛΙΠΠΟ-ΠΟΛΕΙΤΩΝ

Хермес насреща, с глава наляво, държи кесия в дясната и кадуцей в лявата си ръка.

Мушмов, 1912, 5226, с. 297; Varbanov 2007, Philippopolis, 1028, р. 120.

Местонамиране: м. Света Троица, между Карлово и Сопот (21.03.1991).

Кат. № 23

Инв. № 664

Комод, 180 – 192, Филипопол, АЕ, 19.0/17.3 mm, 2.99 г, 6 h, недобре запазена.

Av: [...]

Драпиран бюст с лавров венец надясно;

Rv: ΦΙΛΙ[ΡΡΟΡΟΛΕΙ]ΤΩΝ

Нике в ход наляво с венец и лаврова клонка.

Мушмов, 1912, 5186, с. 295.

СЕПТИМИЙ СЕВЕР (193 – 211)

Кат. № 24

Инв. № 492

Септимий Север, 194 – 195, Рим, АЕ денар, 16.5/17.7 mm, 2.50 г, 12 h, добре запазена.

Av:[L] SEPT SEV PER[T] AVG IM[P] III

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: P M TR P II COS II P P

Минерва права наляво с копие и кръгъл щит.

RIC IV – I, Septimius Severus, 49, р. 97.

Кат. № 25

Инв. № 646

Септимий Север, 202 – 210, Рим, АЕ денар, 19.0/20.2 mm, 3.40 г, 12 h, много добре запазена.

Av: SEVERVS PIVS AVG

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: RESTITVTOR VRBIS

Рома седнала върху щит наляво, в дясната ръка държи палладиум, с лявата – изправено копие.

RIC IV – I, Septimius Severus, 288, р. 127.

Кат. № 26

Инв. № 36

Септимий Север, 193 – 211, Никополис ад Иструм, АЕ, 17.5/17.6 mm, 2.42 г, 6 h, добре запазена.

Av: AV KAI CE-CEVN[POC]

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: ΝΙΚΟΠΟΛ[...]

Конкордия с калатос, изправена, с глава наляво; в дясната ръка държи патера, в лявата – корнукопия.

Мушмов, 1912, 963, с. 60.

Кат. № 27

Инв. № 212

Септимий Север, 202, Августа Траяна, АЕ, 28.6/28.4 mm, 16.75 г, 7 h, много добре запазена.

Av: AVT A CECTI SEVHPOC ΠEP

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: ΗΓ CIKINNIQV KΛAPOV AVΓOYCTHNA, в отреза ΤΡΑΙΑΝΗC

Градска порта, правоъгълна, двукрила, фланкирана от две кръгли кули; над портата има трета кула; кулите са увенчани с бойници.

Schönert-Geist, 1991, 124, s. 73; Мушмов, 1912, 3005, с. 166.

КАРАКАЛА (195/6 – 198 /ЦЕЗАР/; 198 – 211 /АВГУСТ/; 211 – 217 /ИМПЕРАТОР/)

Кат. № 28

Инв. № 43

Каракала като цезар, 196 – 198, Рим, AR денар, 15.1/15.5 mm, 3.14 г, 12 h, добре запазена.

Av: [M.AVR.ANTON.]CAES.PONTIF.

Драпиран бюст надясно;

Rv: [MARTI]-VLTORI

Марс гол в ход надясно, държи копие в дясна ръка и трофей на лявото рамо.

RIC IV-I, Caracalla, 11, p. 213.

Кат. № 29

Инв. № 209

Каракала, 211 – 217, Сердика, AE, 30.2/28.4 mm, 16.93 г, 12 h, много добре запазена, нарушения по гурта.

Av: AVT K M AVP CEV AN[ΤΩNEINOC]

Бюст на императора надясно с лавров венец, завързан с панделка, ризница и мантия, надясно.

Rv: ΟΥΛΠΙΑC-CEPΔIKHC

Хадес-Серапис с калатос, с глава наляво. Дясната му ръка е вдигната напред, в лявата наклонен жезъл.

Христова, Жеков 2007, 70, № 12.18.6.8.

Кат. № 30

Инв. № 37

Каракала, 211 – 217, Сердика, AE, 27.2/29.2 mm, 14.66 г, 12 h, недобре запазена, язви.

Av: [...]ANTΩNEINOC

Бюст на императора надясно с лавров венец.

Rv: [ΟΥΛΠΙΑC]-CERΔIKHC

Хигия права, с глава надясно. В дясната си ръка държи змия, а в лявата патера, от която я храни.

Мушмов, 1912, 4916, с. 279; Христова, Жеков 2007, 98, № 12.18.21.7.

Кат. № 31

Инв. № 490

Каракала, 211 – 217, Сердика, AE, 27.9/28.0 mm, 11.61 г, 12 h, недобре запазена.

Av: [AVT K M AV]PH-ANTΩ[NEINOC]

Бюст на императора надясно с лавров венец и ризница.

Rv: ΟΥΛΠΙΑC CE-PAIKHC

Речен бог, наляво. Дясната ръка е върху коляното, вляво съд, от който извира река.

Христова, Жеков 2007, 108, № 12.18.32.9.

Кат. № 32

НСФ Инв. № 30/2

Каракала, 211 – 217, Сердика, AE, 28.2/29.1 mm, 12 h, 11.55 г, сравнително добре запазена, налели.

Av: AVTKMAVPC[EVH ANTΩNEINOC]

Глава на императора с лавров венец, надясно;

Rv: ΟΥΛΠΙΑCCEPΔI→KHC (в отреза)

Храм на Асклепий с четири колони и изображение на глюкон върху триъгълния фронтон.
Христова, Жеков 2007, 126, № 12.18.46.2.

Кат. № 33

Инв. № 658

Каракала, 198 – 217, Никополис ад Иструм, АЕ, 16.9/16.0 mm, 1.97 г, 12 h, недобре запазена, корозия.

Av: M AVTKAIANTΩNIN[OC]

Драпиран бюст надясно;

Rv: NIKOPOLITΩNPROCISTRO[N]

Звезда и полумесец.

Мушмов, 1912, 1118, с. 66.

ГЕТА (198 – 209 /ЦЕЗАР/; 209 – 212 /ИМПЕРАТОР/)

Кат. № 34

Инв. № 214

Гета като цезар, 198 – 209, Пауталия, АЕ, 17.0/18.6 mm, 4.43 г, 12 h, добре запазена.

Av: K Λ CЄΠ[Τ ΓЄΤAC]

Драпиран бюст надясно;

Rv: O[ΥΛΠΙΑ]C PAΥTA[ΔIAC]

Орел с разперени криле и глава надясно, насреща;
Ruzicka 1933, 795a (var), s. 189.

Кат. № 35

Инв. № 157

Гета, 209 – 212, Анхиало, АЕ, 17.0/17.1 mm, 2.75 г, 6 h, добре запазена.

Av: Π CЄΠΤ-ΓЄΤAC K

Драпиран бюст надясно;

Rv: AΓXIA-ΛEΩN

Крилат Гений надясно с кръстосани крака, облегнат на факла, поставена върху олтар.

Varbanov 2005, Anchialus, 453, p. 45.

ЕЛАГАБАЛ (218 – 222)

Кат. № 36

Инв. № 491

Елагабал, 222, Рим, AR денар, 17.0/17.8 mm, 2.65 г, 12 h, добре запазена.

Av: IMP ANTONINVS AVG

Драпиран бюст на императора надясно с лавров венец.

Rv: IOVI-CON-SERVATORI

Юпитер гол насреща, глава наляво, с наметало. В дясна ръка държи светкавица, в лявата изправен жезъл. Вляво от него орел, вдясно един щандарт.
RIC IV – B, Elagabalus, 91, p. 34.

Кат. № 37

Инв. № 223

Елагабал, 218 – 222, Никополис ад Иструм, АЕ, 25.9/24.9 mm, 12.23 г, 12 h, недобре запазена, язви.

Av: [AV K M AVPH ANTΩNEINOC]

Глава на императора надясно с лавров венец;

Rv: [VII NOV]IOY POYΦO[Y NIKOΠAI] / TΩN Π / [P]ΩC [ICT]

Речен бог полегнал наляво, облегнат на урна, от която тече вода, държи палмова клонка през дясното рамо.

Мушмов, 1912, 1440, с. 79

Кат. № 38

Инв. № 661

Елагабал(?), 218 – 222 в, провинциална, АЕ, 22.1/21.9 mm, 4.87 г, 6 h, недобре запазена.

Av: [...]

Драпиран бюст надясно с лъчиста корона;

Rv: [...]LEITΩN? [...]

Седнала (вероятно женска) фигура надясно, с калатос? на главата.

АЛЕКСАНДЪР СЕВЕР (222 – 235)

Кат. № 39

Инв. № 669

Александър Север, 222 – 228, Антиохия, AR денар, 18.1/18.2 mm, 2.76 г, 12 h, много добре запазена, пукнатина.

Av: IMP C M AVR SEV ALEXAND AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и лавров венец.

Rv: CONCORDIA

Конкордия седнала наляво, в дясната си ръка държи патера, в лявата - корнукопия.

RIC IV – II, Antioch, 275, p. 92.

Кат. № 40

Инв. № 56

Александър Север, 222 – 235, Марцианопол, магистрат Юлий Тиберий Фестус, 24 – 25 mm, 8,44 г, 12 h, добро състояние, кафява патина, няколко увреждания по гурта.

Av: AVT M AVP CEVH AΛEZANΔPOC

Драпиран бюст с лавров венец, надясно;

Rv: VΠTIBIOBAFHCTOVMARKIANOΠOΛITΩN

Орел насреща, с разперени криле; глава наляво, в клюна държи венец;

Христова, Жеков 2006, 219, № 6.32.1.10.

ГОРДИАН III (238 – 244)

Кат. № 41

Инв. № 39/3

Гордиан III, 240, Рим, AR антониниан, 21.5/22.1 mm, 4.94 г, 12 h, много добре запазена.

Av: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG

Драпиран бюст на императора надясно с лъчиста корона и ризница;

Rv: P M TR P II COS P P

Императорът прав с глава наляво, с тога и воал; в дясната ръка държи патера над олтар, в лявата – къс жезъл.

RIC IV – III, Rome, 68, p. 23.

Кат. № 42

Инв № 39/1

Гордиан III, 241 – 243, Рим, AR антониниан, 23.2/20.5 mm, 3.42 г, 2 h, добре запазена, пробита.

Av: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG

Драпиран бюст на императора надясно с лъчиста корона и ризница;

Rv: VIRTVTI AVGVSTI

Херакъл прав с глава надясно; дясната ръка поставена на кръста, с лявата се опира на кривак върху скала; зад кривака – лъвска кожа.

RIC IV – III, Rome, 95, p. 25.

Кат. № 43

Инв. № 39/2

Гордиан III, 241 – 243, Рим, AR антониниан, 21.0/21.8 mm, 3.62 г, 2 h, много добре запазена.

Av: IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG

Драпиран бюст на императора надясно с лъчиста корона и ризница;

Rv: VIRTVTI AVGVSTI

Херакъл прав с глава надясно; дясната ръка поставена на кръста, с лявата се опира на кривак върху скала; зад кривака – лъвска кожа.

RIC IV – III, Rome, 95, p. 25.

Кат. № 44

Инв. № 96

Гордиан III, 243 – 244, Рим, AR антониниан, 20.0/21.1 mm, 6 h, 2.90 г, нарушена цялост.

Av: [IMP GOR]DIANVS [PIVS FEL AVG]

Драпиран бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: [PR]OV[ID AVG]

Провиденция изправена наляво с жезъл в лявата ръка, с дясната държи пръчка, насочена към глобус пред краката ѝ.

RIC IV – C, 148, p. 29.

Кат. № 45

Инв. № 590

Гордиан III, 238 – 244, Деултум, АЕ, 22.3/22.0 mm, 6.78 г, 6 h, добре запазена.

Av: IMP GORDIANVS PIVS FE AVG

Драпиран бюст надясно с лъчиста корона;

Rv: COL FL-PA-C DEVLT

Аполон прав наляво, държи патера в протегнатата дясна и маслинова клонка в лявата си ръка.

Draganov, 2005, 889 – 897, p. 132 – 133; Jurukova, 1973, 305, 320.

Филип I (244 – 249)

Кат. № 46

Инв. № 31

Филип I, 244 – 249, Деултум, АЕ, 20.8/21.0 mm, 3.61 г, 12 h, недобре запазена.

Av: [IMP] M IVL PHILIPPVS AVG

Драпиран бюст надясно, с лъчиста корона и ризница;

Rv: COL FL PAC-[DEVLT]

Конкордия права наляво с калатос, държи патера в протегнатата дясна и корнукопия в лявата си ръка.

Draganov, 2005, 1582 – 1588, p. 222-223.

Траян Деций (249 – 251)

Кат. № 47

Инв. № 613

Траян Деций, 249 – 251, Рим, AR антониниан, 20.0/22.1 mm, 2.83 г, 12 h, добре запазена.

Av: IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: GENIVSEXERCILLVRICIANI

Гений прав, наляво, с полос на главата; в дясна ръка държи патера, в лявата – корнукопия; вдясно от него – щандарт.

RIC IV – III, Rome, 16 (c), p. 122.

Кат. № 48

Инв. № 656

Траян Деций, 249 – 251, Рим, AR антониниан, 21.4/21.2 mm, 3.46 г, 6 h, добре запазена, налепи.

Av: IMP C M Q T R A I A N V S D E C I V S A V G

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: [D A] C I A

Дакия с дълга дреха права наляво, с дясна ръка държи жезъл, който завършва с магарешка глава.

RIC IV – III, Rome, 12 (b), p. 121.

Херения Етруцила (249 – 251)

Кат. № 49

Инв. № 494

Херения Етруцила, 250 – 251, Рим, AR антониниан, 20.8/22.5mm, 3.15 г, 2 h, пробита.

Av: H E R E T R V [S C I L L A] A V G

Драпиран бюст на императрицата с полумесеци надясно, с диадема.

Rv: [P V] D I C I T I A A V G

Пудицития права наляво; с дясната ръка отмята воала си, в лявата ръка държи жезъл.

RIC IV – III, Herennia Etruscilla, 58 (b), p. 127.

Требониан Гал (251 – 253)

Кат. № 50

Инв. № 97

Требониан Гал, 251 – 253, Рим, AR антониниан, 20.2/21.3 mm, 5 h, 3.17 г, добре запазена.

Av: I M P C A E C V I B T R E B G A L L V S A V G;

Драпиран бюст с лъчиста корона надясно;

Rv: F E L I C I T [A S P V] B L I C A

Фелицитас изправена наляво с кадучей в дясната ръка, с лявата държи корнукопия.

RIC IV – III, 33, p. 162.

Волусиан (251 – 253)

Кат. № 51

Инв. № 155

Волусиан, 251 – 253, Рим, AR антониниан, 21.0/21.6 mm, 3.59 г, 12 h, добре запазена, с пукнатина, нарушена цялост.

Av: I [M] P C A E C V I B V O L V S I A N O A V G

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: V I R T V S A V G G

Виртус изправен насреща, глава наляво; дясната ръка облегната на щит, с лявата изправено копие.

RIC IV – C, Rome, 186, p. 179.

Галиен (253 – 260 /СЪВМЕСТНО С ВАЛЕРИАН/; 260 – 268 /САМОСТОЯТЕЛНО/)

Кат. № 52

НСФ Инв. № 89

Галиен, 260 – 268, Рим, AE антониниан, 20.9/22.8mm, 12 h, 2.58 г, недобре запазена налепи.

Av: G A L L I E N V S A V G

Драпиран бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: I O [V I C O N] S E R V A T, в дясно поле N

Юпитер изправен наляво; в дясната протегнатата ръка държи светкавица, с лявата се опира на скиптър.

RIC V – I, Rome, 210, p. 149.

Кат. № 53

Инв. № 153

Галиен, 260 – 268, вер. Медиоланум, АЕ антонианиан, 21.8/21.5 mm, 3.16 г, 12 h, сравнително добре запазена.

Av: GALLIENVS AVG

Бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: LAETITIA AVG

Летиция права, наляво, държи венец в протегнатата дясна ръка; с лявата държи котва/корабно кормило.

RIC V – I, Mediolanum, 489, p. 173.

Кат. № 54

Инв. № 659

Галиен, 253 – 268, Александрия Троада, АЕ, 22.3/22.2mm, 6.16 г, 6h, недобре запазена, налепи.

Av: [IMP LICINI GALLIENV]?

Драпиран бюст надясно с лавров венец;

Rv: COL AV[G], в отреза TROA

Кон пасе надясно.

BMC, 170 (var), SNG Cop, 206

САЛОНИНА (260 – 268)

Кат. № 55

Инв. № 38

Салонина, 260 – 268, Рим, АЕ антонианиан, 23.0/21.0 mm, 3.40 г, 6 h, сравнително добре запазена, язви.

Av: SALON[INA] AVG

Бюст на Салонина върху полумесец надясно, с диадема;

Rv: IVNO CONSER[VAT], в дясно поле – N

Юнона права наляво, в дясната си ръка държи патера, в лявата – жезъл; пред краката ѝ птица(?).

RIC V – I, Rome, 11(var), p. 193.

КЛАВДИЙ II ГОТСКИ (268 – 270)

Кат. № 56

Инв. № 143

Клавдий II Готски, 268 – 270, Рим, АЕ антонианиан, 17.0/17.5 mm, 2.46 г, 12 h, недобре запазена.

Av: [IMP] CLAVDIVS AVG

Бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: [GENIVS A]V[G], в дясното поле Г

Геният гол, изправен наляво, държи патера над олтар; в лявата ръка държи корнукопия.

RIC V – I, Rome, 46, p. 215.

Кат. № 57

НСФ Инв. № 20/9

Клавдий II Готски, 268 – 270, Кизик, АЕ антонианиан, 19.7/21.0 mm, 12 h, 4.00 г, сравнително добре запазена.

Av: IMP CLAVDIV[S P F AVG]

Драпиран бюст с лъчиста корона надясно;

Rv: [VIRTV]-S AVG, в отреза SPQR

Виртус (или воин) прав наляво; с дясна ръка се опира на щит, с лявата държи изправено копие.

RIC V – I, Cyzicus, 254, p. 233.

Кат. № 58

Инв. № 33

Клавдий II Готски, консекрацио, отсечена при Аврелиан, 270 – 275, вер. Кизик или Рим, АЕ антониниан, 21.6/21.2 mm, 3.56 г, 6 h, добре запазена, язви.

Av: DIVO CLAUDIO

Глава надясно с лъчиста корона;

Rv: CONSACRATIO

Горящ алтар.

RIC V – I, Claudius Gothicus, 259 (var), p. 233.

Кат. № 59

Инв. № 55

Клавдий II Готски, консекрацио, отсечена при Аврелиан, 270 – 275, неясна монетарница, АЕ антониниан, 18.9/17.5 mm, 2.28 г, 12 h, сравнително добре запазена, язви.

Av: DIVO CLAV[DIO]

Глава надясно с лъчиста корона;

Rv: [VIR]TV-S AVG

Войник прав наляво; в лявата ръка държи копие, с дясната се опира на щит.

RIC V – I, Claudius Gothicus, 290, p. 236.

АВРЕЛИАН (270 – 275)

Кат. № 60

Инв. № 146

Аврелиан, 272 – 274, Рим, АЕ антониниан, 20.6/20.0mm, 3.28 г, 12 h, недобре запазена.

Av: IMP AVRELIANVS AV[G]

Бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: VIR[T] MILITVM, в отреза T

Императорът наляво, с вдигната дясна ръка, а в протегнатата лява държи глобус; срещу него воин надясно с копие, който му поднася Виктория.

RIC V – I, Rome, 56, p. 271.

Кат. № 61

Инв. № 58

Аврелиан, 270 – 275, АЕ антониниан, запазено сребърно покритие, Кизик, 22/23 mm, 3,37 г, 12 h, сравнително добре запазен.

Av: IMP AVRELIANVS AVG

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: RESTITVTOR EX[ERCITI], в отреза XXI, в средно долно поле – β

Марс изправен надясно, държи копие; срещу него императорът във военни одежди наляво; двамата държат глобус помежду си.

RIC V – I, Syzicus, 366, p. 306

Кат. № 62

Инв. № 100

Аврелиан, 272 – 274, Кизик, АЕ антониниан, 21.1/19.6 mm, 12 h, 3.39 г, добре запазена.

Av: IMP AVRELIANVS AVG

Бюст с лъчиста корона и ризница надясно;

Rv: RESTITVT O-RBIS, в отреза A

Жена изправена надясно, увенчава императора с венец; императорът срещу нея наляво във военно облекло, в лявата ръка държи изправено копие.

RIC V – I, Syzicus, 348, p. 304.

Кат. № 63

Инв. № 206

Аврелиан, 270 – 275, Сердика, АЕ антониниан, 21.3/23.3 mm, 3.57 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C AVRELIANVS AVG

Бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: ORIE-NS AVG, в отреза XXI T

Сол с лъчиста корона в ход наляво с развято наметало; вдигната дясна ръка, в лявата камшик; от двете страни вързани пленници.

RIC V – I, Serdica, 278 (var), p. 296.

Кат. № 64

Инв. № 665

Аврелиан, 270 – 275, Сердика, АЕ антониниан, 23.0/23.4mm, 12 h, 4.37 г, отлично запазена.

Av: AVRELIANVS AVG

Бюст с лъчиста корона и ризница надясно;

Rv: RESTITVT OR-BIS, в отреза KAA, в долно средно поле – звезда

Жена изправена надясно, увенчава императора с венец; императорът срещу нея наляво във военно облекло, в лявата ръка държи изправено копие.

RIC V – I, Serdica, 290, p. 298.

ПРОБ (276 – 282)

Кат. № 65

Инв. № 220

Проб, 276 – 282, Рим, АЕ антониниан, 24.3/21.3 mm, 2.83 г, 12h, добре запазена, наледи, нарушения по гурта.

Av: IMP PROB-VS AVG

Бюст на императора наляво с шлем и лъчиста корона, щит и копие на дясното рамо.

Rv: ADVEN-TVS AVG, в отреза B, светкавица [буква на официна]

Императорът на кон в ход наляво, с вдигната дясна ръка; под копитото на коня – пленник.

RIC V – II, Rome, 157, p. 35.

Кат. № 66

Инв. № 606

Проб, 276 – 282, Рим, АЕ антониниан, 18.5/21.5mm, 2.46 г, 6h, много добре запазена.

Av: IMP PROB-VS P F AVG

Бюст на императора надясно с лъчиста корона и ризница;

Rv: IOVI CON-S-PR[OB A]VG, в отреза RB, между тях светкавица

Юпитер гол с наметало през лявото рамо; в дясната ръка държи светкавица, с лявата – изправен жезъл.

RIC V-2, Rome, 173, p. 36.

Кат. № 67

Инв. № 35/1

Проб, 276 – 282, Сисция, АЕ антониниан, 20.8/22.0 mm, 3.08 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C M AVR PROBVSP F AVG

Бюст на императора наляво с шлем и лъчиста корона, щит и копие на дясното рамо.

Rv: VIRTVS-P-ROBI AVG, в отреза XXI, в долно средно поле – II

Императорът на кон в галоп наляво, прегазва враг.

RIC V – II, Siscia, 818, p. 106.

Кат. № 68

Инв. № 35/2

Проб, 276 – 282, Сисция, АЕ антониниан, посребрен, 20.9/19.6 mm, 2.58 г, 12 h, много добре запазена.

Av: [I]MP C M AVR PROBVSP F AVG

Бюст на императора наляво с императорска мантия и лъчиста корона; пред себе си държи скиптър с горна част във формата на орел;

Rv: SO-LI INVIC[TO], в отреза XXIP, в долно средно поле – С

Сол в квадрага насреща с вдигната дясна ръка, в лявата - камшик.

RIC V – II, Siscia, 776 (var), p. 101.

Кат. № 69

Инв. № 72

Проб, 276 – 282, Сисция, АЕ антониниан, 21.4/21.1 mm, 2.96 г, 12 h, добре запазена.

Av: IMP C M AVR PROBVS P F AVG

Бюст на императора наляво с лъчиста корона, щит и копие през рамо;

Rv: VIRTVS PROBI AVG, в отреза XXIVI

Марс в ход надясно с трофей на ляво рамо и копие в дясна ръка.

RIC V – 2, Siscia, 810, p. 105.

Кат. № 70

НСФ Инв. № 84

Проб, 276 – 282, Сисция, АЕ антониниан, 22.2/21.6 mm, 2.72 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C M AVR PROBVS P AVG

Бюст на императора наляво с императорска мантия и лъчиста корона; пред себе си държи скиптър с горна част във формата на орел;

Rv: VIRTVS PROBI AVG, в отреза XXIT

Изправен трофей, от двете страни, на който са седнали с гръб двама вързани пленника, обърнали глави към трофея.

RIC V – II, Siscia, 820, p. 106.

Кат. № 71

Инв. № 666

Проб, 276 – 282, Сердика, АЕ антониниан, 24.0/22.4 mm, 4.07 г, 6 h, отлично запазена.

Av: IMP C M AVR PROBVS P AVG

Бюст на императора наляво с шлем и лъчиста корона, щит и копие на дясното рамо.

Rv: VIRTVS PROBI AVG, в отреза КАА

Императорът на кон в ход наляво, с вдигната дясна ръка; под копитото на коня – пленник.

RIC V – II, Serdica, 888, p. 115.

Кат. № 72

НСФ Инв. № 30/3

Проб, 276 – 282, Кизик, АЕ антониниан, 22.5/22.1 mm, 3.16 г, 6 h, добре запазена, налепи.

Av: IMP [C M AVR] PROBVS AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: [CO]NCORDIA MI[LITVM], в отреза [XXIMC], в долно средно поле – S

Императорът изправен наляво, с копие в лява ръка, дясната протегната към Виктория срещу него, която му поднася венец.

RIC V – II, Syzicus, 908, p. 117.

КАРИН (282 – 285)

Кат. № 73

НСФ Инв. № 87

Карин като цезар, 282 – 283, Тицидум, АЕ антониниан, 20.9/19.5 mm, 12 h, 3.76 г, недобре запазена, налепи.

Av: [M AVR CARI]NVS NOBIL CAES

Драпиран бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: PRINCI[PI IVVENT/VT]

Императорът прав, държи най-вероятно скиптър (или копие) и жезъл; вляво от него две знамена(?). RIC V – II, Ticinum, 180, p. 160.

КАР (282 – 283)

Кат. № 74

Инв. № 148

Кар, консекрацио, отсечена при Карин, 283 – 285, Сисция, АЕ антониниан, 22.4/21.1 mm, 3.01 г, 12 h, сравнително добре запазена, пукнатина.

Av: DIVO CARO PARTHICO

Драпиран бюст надясно с лъчиста корона;

Rv: CONSECRAT[IO] AVG, в отреза SMSXXI (без марка в полетата).

Орел изправен насреща с разперени криле и глава наляво.

RIC V – II, Sisicia, 112, p. 148.

ДИОКЛЕЦИАН (284 – 305)

Кат. № 75

НСФ Инв. № 24/1

Диоклециан, 290 – 291, Лугдунум, АЕ антониниан, посребрена, 19.0/20.7 mm, 2.51 г, 6 h, сравнително добре запазена, налепи.

Av: [IM]P DIOCLETIANVS AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: SECVRIT PERP, в отреза А

Секуритас права надясно, с кръстосани крака; дясната ръка вдигната към главата, с лявата се опира на колона.

RIC V – II, Lugdunum, 83, p. 228.

Кат. № 76

Инв. № 95/3

Диоклециан, 292, Хераклея, АЕ антониниан, 17.8/19.6 mm, 6 h, 1.74 г, добре запазена.

Av: [IMP C C] VAL DIOCLETIANVS P F A[VG]

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: [CON]CO[RDIA] MI[LIT]VM, в отреза [•XXI•], в средното долно поле Н Г

Императорът изправен надясно с парацониум; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC V – 2, Heraclea, 284, p. 249.

Кат. № 77

Инв. № 41

Диоклециан, 295 – 296, Хераклея, АЕ постреформен антониниан, 19.5/20.8 mm, 2.22 г, 12 h, много добре запазена.

Av: IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: CONCORDIA MILI-TVM, в долното средно поле Н С

Императорът изправен надясно с парациониум; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.
RIC VI, Heraclea, 13, p. 531.

Кат. № 78

Инв. № 150

Диоклециан, 297 – 298, Хераклея, АЕ постреформен антонианиан, 20.0/21.6 mm, 2.51 гр, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C C VAL DIOCLETIANVS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и лъчиста корона;

Rv: CONCORDIA MIL-ITVM, в долното средно поле Н ζ

Императорът изправен надясно с парациониум; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC VI, Heraclea, 21, p. 532.

Кат. № 79

Инв. № 500

Диоклециан, 295 – 299, Кизик, АЕ постреформен антонианиан, 20.0/18.1 mm, 12 h, 2.08 г, сравнително добре запазена, наледи.

Av: [IMP C C] VAL DIOCLETIANVS P F AVG

Драпиран бюст на императора с ризница, надясно;

Rv: [CONC]ORDIA MI-LITVM, в долно средно поле КГ.

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC VI, Syzicus, 16 (a), p. 581.

Кат. № 80

Инв. № 95/4

294 – 299, неясна монетарница, АЕ постреформен антонианиан, 19.0/20.4 mm, 6 h, 1.16 г, лошо запазена.

Av: [...]

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: [CONCORD]IA M[ILITVM]

Императорът изправен надясно с парациониум или жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

Максимиан Херкулий (286 – 305)

Кат. № 81

Инв. № 91/1

Максимиан Херкулий, 292 – 295, Хераклея, АЕ антонианиан, 19.5/21.0 mm, 12 h, 2.23 г, добре запазена.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: CONCORDIA MILITVM, в отреза [•XXI•], в средното долно поле НЄ (неописано в RIC)

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC V – 2, Heraclea, 595 (var), p. 289.

Кат. № 82

Инв. № 91/2

Максимиан Херкулий, 292 – 295, Хераклея, АЕ антониниан, 20.0/21.5 mm, 12 h, 2.99 г, нарушена цялост при пробиване.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS P F A[VG]

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: [CON]CORDIA MILITVM, в отреза •XXI•.

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC V – 2, Heraclea, 595, p. 289.

Кат. № 83

Инв. № 95/2

Максимиан Херкулий, 292 – 295, Хераклея, АЕ антониниан, 20.0/20.8 mm, 6 h, 1.98 г, добре запазена.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: CONCORDIA [MILI]TVM, в отреза [•XXI•], в средното долно поле H A

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC V – 2, Heraclea, 595, p. 289.

Кат. № 84

Инв. № 495

Максимиан Херкулий, 293, Кизик, АЕ антониниан, 22.2/22.4 mm, 5.70 г, 12 h, много добре запазена.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS AVG

Драпиран бюст на императора надясно, с ризница и лъчиста корона.

Rv: CONCORDIA MI-LITVM, в отреза XXI, Δ в долното средно поле.

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC V – B, Maximianus Herculeus, 607, p. 291.

Кат. № 85

Инв. № 615

Максимиан Херкулий, 295 – 299, Кизик, АЕ пострепормен антониниан, 20.5/20.4 mm, 2.76 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS AVG

Бюст на императора надясно с ризница и лъчиста корона.

Rv: CONCORDIA MI-LITVM, K ζ в долното средно поле

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC VI, Cyzicus, 15 (b), p. 581.

Кат. № 86

Инв. № 92

Максимиан Херкулий, 294, Сисция, АЕ фоллис, следи от посребряване, 24.5/27.8 mm, 12 h, 7.55 г, добре запазена.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG

Глава с лавров венец надясно;

Rv: GENIO POPVLI ROMA[NI], S в лявото, A в дясното поле

Геният с глава наляво, гол, с наметало. В дясната ръка държи патера, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Siscia, 76 (b), p. 464.

Кат. № 87

НСФ Инв. № 21

Максимиан Херкулий, 303-304, Никомедия, АЕ фолис, 25.3/26.7 mm, 12 h, 7.67 г, добре запазена, пробита в средата.

Av: IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG

Глава с лавров венец надясно;

Rv: GENI[O] POPV-LI ROMANI, в отреза SMNA
Гений с глава наляво, гол, с наметало. В дясната ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Nicomedia, 29 (b), p. 557.

**Констанций Хлор (283 – 305 /ЦЕЗАР/;
305 – 306 /август/)**

Кат. № 88

Инв. № 498

Констанций I Хлор, 293 – 305, неясна монетарница, АЕ фолис, 28.0/27.0 mm, 12 h, 10.25 г, сравнително добре запазена, налепи.

Av: CONSTANTIVS NOB CAES

Глава на цезаря с лавров венец надясно;

Rv: GENIO POP-VLI ROMANI, в отреза [...Δ]?

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

Кат. № 89

Инв. № 215

Констанций I Хлор, 305 – 306, Кизик, АЕ фолис, 25.7/25.4 mm, 7.40 г, 12 h, много добре запазена.

Av: IMP C FL VAL CONSTANTIVS PF AVG

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: GENIO POPV-LI ROMANI, в отреза К Δ

Гений гол с модиус на глава наляво и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Cyzicus, 21 (a), p. 582.

**Галерий Максимиан (293 – 305 /ЦЕЗАР/;
305 – 311 /август/)**

Кат. № 90

Инв. № 95/1

Галерий Максимиан като цезар, 295 – 299, Кизик, АЕ постреформен антонириан, 21.3/20.3 mm, 6 h, 2.10 г, сравнително добре запазена.

Av: GAL VAL MAXIMIAN[VS NOB] CAES

Бюст с ризница и лъчиста корона надясно;

Rv: CONCORDIA MI-[L]ITV[M], в долното централно поле К А.

Императорът изправен надясно с жезъл; получава Виктория с венец на глобус от Юпитер, който е прав, наляво, с жезъл.

RIC VI, Cyzicus, 18 (b), p. 581.

Кат. № 91

Инв. № 496

Галерий Максимиан като цезар, 297, Хераклея, АЕ фолис, 26.1/25.9 mm, 6 h, 9.60 г, отлично запазена, наченки на язви.

Av: GAL VAL MAXIMIANVS NOB CAES

Глава на цезаря с лавров венец надясно;

Rv: GENIO POPV-L-I ROMANI, в отреза НТ В

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Heraclea, 20 (b), p. 531.

Кат. № 92

НСФ Инв. № 30/1

Галерий Максимиан като цезар, 304 – 305, Аквилея, АЕ фоллис, 23.9/26.6 mm, 6 h, 8.59 гр, добре запазена, налепи, леко деформирана.

Av: MAXIMIANVS NOB CAES

Глава надясно с лавров венец, надясно;

Rv: SACR MONET AVGG ET CAESS NOSTR, в отреза AQT

Монета права, наляво; в дясна ръка държи везни, в лявата – корнукопия; под везните е изобразен полумесец, в дясно поле – VI.

RIC VI, Aquileia, 40(b), p. 316.

Кат. № 93

Инв. № 662

Галерий, 308 – 311, Кизик, АЕ фоллис, 27.6/24.6 mm, 5.96 г, 12 h, недобре запазена.

Av: GAL MAXIMIANVS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: VI[RTV]TI E-[XERCIT]VS

Виртус в ход надясно с щит и трофей през лявото рамо.

RIC VI, Cyzicus, 47, p. 587.

МАКСЕНЦИЙ (306 – 312)

Кат. № 94

Инв. № 142

Максенций, 309, Остия, АЕ фоллис, 24.0/23.1 mm, 5.29 г, 12 h, недобре запазена.

Av: IMP C MAXENTIVS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: [AETE]-RNITAS [A-VG N], в отреза [...] [O] ST[...]

Кастор и Полукс, облежнати на жезъли един срещу друг, държат юздите на коне.

RIC VI, Ostia, 15, p. 403.

Лициний I (308 – 324)

Кат. № 95

Инв. № 152

Лициний I, 312 – 313, Тесалоника, АЕ фоллис, 21.8/22.1 mm, 3.40 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP LIC LICINIVS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и лавров венец;

Rv: IOVI CONSERVA[TORI A]VGG NN, в отреза •TS•A

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Thessalonica, 60, p. 519.

Кат. № 96

Инв. № 553

Лициний I, 312 – 315, Хераклея, АЕ фоллис, 22.6/23.0 mm, 3.23 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONSERVATORI AVGG, в отреза SMHT, в дясно поле Г

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Heraclea, 73, p. 541.

Кат. № 97

Инв. № 557

Лициний I, 312 – 315, Хераклея, АЕ фоллис, 21.0/20.0 mm, 2.98 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONSERVATORI AVGG, в отреза SMHT, в дясно поле А

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Heraclea, 73, p. 541.

Кат. № 98

Инв. № 554

60

Лициний I, 312 – 315, Кизик, АЕ фоллис, 26.6/26.5 mm, 12 h, 4.48 г, много добре запазена, налепи.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава на императора с лавров венец надясно;

Rv: GENIO AV-GVSTI C[M]H, в отреза SMK, в дясното поле Н

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност над запален олтар, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Cyzicus, 102, p. 594.

Кат. № 99

Инв. № 555

Лициний I, 312 – 315, Кизик, АЕ фоллис, 22.0/21.3 mm, 6 h, 3.83 г, много добре запазена, налепи.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава на императора с лавров венец надясно;

Rv: IOVI CONSERVATORI, в отреза SMK, в дясното поле А

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Cyzicus, 105 (a), p. 594.

Кат. № 100

Инв. № 556

Лициний I, 312 – 315, Кизик, АЕ фоллис, 20.2/20.0 mm, 6 h, 3.20 г, много добре запазена.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава на императора с лавров венец надясно;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза SMK, в дясното поле Н

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Cyzicus, 105 (a), p. 594.

Кат. № 101

Инв. № 558

Лициний I, 312 – 315, Кизик, АЕ фолис, 20.6/20.7 mm, 6 h, 4.37 г, много добре запазена, налепи.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава на императора с лавров венец надясно;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза SMK, в дясното поле Н

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Cyzicus, 105 (a), p. 594.

Кат. № 102

Инв. № 559

Лициний I, 313 – 317, Никомедия, АЕ фолис, запазено сребърно покритие, 21.5/19.9 mm, 3.18 г, 12 h, много добре запазена, налепи.

Av: IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза SMN, в дясно поле Є

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VII, Nicomedia, 12, p. 601.

Кат. № 103

НСФ Инв. № 24

24/3

Лициний I, 314 – 315, Рим, АЕ фолис, 19.0/18.1 mm, 2.15 г, 12 h, добре запазена.

Av: IMP LICINIVS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и лавров венец; Rv: SOLI INV-ICTO COMITI, в отреза R T

Сол с лъчиста корона наляво с хламида през лявото рамо; вдигната дясна ръка, в лявата държи глобус; R и X в лявото поле, една под друга, F в дясно поле.

RIC VII, Rome, 29, p. 299.

Кат. № 104

Инв. № 208

Лициний I, 316 – 317, Тесалоника, АЕ фолис, 21.8/22.1 mm, 3.40 г, 6 h, много добре запазена.

Av: IMP LICINIVS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза •TS•B•

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VII, Thessalonica, 5, p. 499.

Кат. № 105

Инв. № 159

Лициний I, 318 – 319, Тесалоника, АЕ 3, 16.7/17.3 mm, 2.43 г, 12 h, много добре запазена.

Av: IMP LICINI-VS AVG

Бюст надясно с ризница и лавров венец;

Rv: VOT XX-MVLT-XXX в три реда, отдолу •T S•A• (всичко във венец).

RIC VII, Thessalonica, 33, p. 504.

Лициний II (317 – 324 – ЦЕЗАР)

Кат. № 106

Инв. № 40

Лициний II, 321 – 324, Хераклея, АЕ фолис, 20.3/19.2 mm, 2.94 г, 10 h, много добре запазена.

Av: D N VAL LICIN LICINIVS NOB C

Бюст наляво с ризница и шлем; щит на лявото рамо и копие през дясното;

Rv: IOVICONS-[ERV]ATORI, в отреза SMHГ, в дясно поле X / ПГ в два реда

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл с орел, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клона; вдясно от Юпитер – вързан пленник. RIC VII, Heraclea, 54, p. 548.

Кат. № 107

НСФ Инв. № 25/1

Лициний II, 321 – 324, Хераклея, АЕ фолис, 20.3/19.2 mm, 2.94 г, 10 h, добре запазена, налепи.

Av: [D N VAL] LICIN LICINIVS NOB C

Бюст наляво с ризница и шлем; щит на лявото рамо и копие през дясното;

Rv: IOVI CONS-[ERVA]TORI, в отреза SMHB, в дясно поле X / [ПГ] в два реда

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл с орел, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клона; вдясно от Юпитер – вързан пленник. RIC VII, Heraclea, 54, p. 548.

Максимин II (305 – 310 /ЦЕЗАР/; 310 – 313 /АВГУСТ/)

Кат. № 108

Инв. № 207

Максимин II като цезар, 308 – 309, Кизик, АЕ фолис, 23.7/24.1 mm, 5.33 г, 6 h, много добре запазена.

Av: GAL VAL MAXIMINVS NOB C

Глава надясно с лавров венец;

Rv: GENIO CA-ESARIS, в отреза [MKV], в дясно поле Г

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Cyzicus, 43, p. 586.

Кат. № 109

Инв. № 497

Максимин II като цезар, 308-309, Хераклея, АЕ фолис, 23.6/25.9mm, 12h, 4.34 г, добре запазена, налепи.

Av: GAL VAL MAXIMINVS NOB CAES

Глава на цезаря с лавров венец надясно;

Rv: GENIO CA-ESARIS, в отреза •НТД•

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Heraclea, 36, p. 535.

Кат. № 110

Инв. № 617

Максимин II, 310 – 311, Никомедия, АЕ фолис, 21.0/22.5mm, 12h, 4.46 г, много добре запазена, отделни язви.

Av: IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG

Глава на императора с лавров венец надясно;

Rv: GENIO AV-GVSTI C M H, в отреза SMNC

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Nicomedia, 66 (c), p. 565.

Кат. № 111

Инв. № 643

Максимин II, 312, Хераклея, АЕ фолис, 23.0/23.6mm, 3.37 г, 12h, много добре запазена.

Av: IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F INV AVG

Глава на императора надясно с лавров венец.

Rv: IOVI CONSER-VATORI, в отреза SMHT, в

дясно поле А, в лявото венец

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи глобус, лявата е облепната на изправен жезъл.

RIC VI, Heraclea, 69 (A), p. 541.

Кат. № 112

Инв. № 547

Максимин II, 312 – 313, Кизик, АЕ фолис, 22.2/23.0mm, 12h, 3.64 г, много добре запазена, налепи.

Av: IMP C GAL VAL MAXIMINVS P F AVG

Глава на императора с лавров венец надясно;

Rv: GENIO AV-GVSTI, в отреза SMK, в дясното поле В

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност над запален олтар, в лявата – корнукопия.

RIC VI, Cyzicus, 101 (a), p. 594.

Кат. № 113

Инв. № 591

308 – 316, балканска монетарница, АЕ фолис, 23.1/23.6mm, 3.93 г, 12h, изтрита, налепи.

Av: [..]

Глава надясно с лавров венец;

Rv: GENIO [...]

Гений наляво, гол, с модиус на главата и наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи патера, от която се излива течност, в лявата – корнукопия.

Константин I (306 – 337)

Кат. № 114

Инв. № 550

Константин I, 311, Никомедия, АЕ фолис, 19.0/21.1mm, 3.71 г, 8h, много добре запазена, язви.

Av: IMP C FL VAL CONSTANTINVS PF AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза SMN, в дясно поле Є

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Nicomedia, 69 (c), p. 566.

Кат. № 115

Инв. № 551

Константин I, 311, Никомедия, АЕ фолис, 20.1/20.3mm, 3.14 г, 6h, много добре запазена.

Av: IMP C FL VAL CONSTANTINVS PF AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза SMN, в дясно поле В

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Nicomedia, 69 (c), p. 566.

Кат. № 116

Инв. № 549

Константин I, 312 – 313, Тесалоника, АЕ фолис, 22.4/22.6mm, 3.26 г, 12h, много добре запазена, язви.

Av: IMP C CONSTANTINVS PF AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и лавров венец;

Rv: IOVI CONSERVATORI AVGG NN, в отреза •TS•Є•

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория,

лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Thessalonica, 61 (b), p. 519.

Кат. № 117

Инв. № 552

Константин I, 313 – 314, Хераклея, АЕ фолис, 21.8/21.2mm, 2.96 г, 12h, много добре запазена.

Av: IMP C FL VAL CONSTANTINVS PF AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: [I]OVI CONSERVATORI AVGG, в отреза SMHT, в дясно поле В

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Heraclea, 75, p. 541.

Кат. № 118

Инв. № 548

Константин I, 312 – 315, Хераклея, АЕ фолис, 21.7/22.5mm, 3.52 г, 12h, много добре запазена.

Av: IMP C FL VAL CONSTANTINVS PF AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONSERVATORI AVGG, в отреза SMHT, в дясно поле Є

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облежната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VI, Heraclea, 75, p. 541.

Кат. № 119

Инв. № 616

Константин I, 313 – 317, Никомедия, АЕ фолис, 19.4/20.8mm, 3.23 г, 6h, много добре запазена.

Av: IMP C FL VAL CONSTANTINVS PF AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONS-[ERVAT]ORI, в отреза SMN, в дясно поле S

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VII, Nicomedia, 12, p. 601.

Кат. № 120

Инв. № 614

Константин I, 316 – 317, Тесалоника, АЕ фолис, 18.6/20.4mm, 2.44 г, 12h, добре запазена, налепи.

Av: IMP CONSTANTINVS PF AVG (неописана в RIC VII легенда!)

Глава надясно с лавров венец;

Rv: IOVI CONS-ERVATORI, в отреза •TS•A•

Юпитер гол, прав, наляво, с наметало през лявото рамо; в дясната протегнатата ръка държи Виктория, лявата е облепната на изправен жезъл, пред краката му орел с обърната към него глава и с венец в клюна.

RIC VII, Thessalonica, 4, p. 498.

Кат. № 121

Инв. № 144

Константин I, 317, Сисция, АЕ фолис, 19.5/19.6 mm, 2.30 гр, 12 h, сравнително добре запазена.

Av: IMP CONSTANTINVS PF A[VG]

Драпиран бюст надясно с ризница и лавров венец;

Rv: [SOLI INV]I-C[O]M[IT]I

Сол изправен наляво, с хламида през лявото рамо; държи глобус в лява ръка, дясната вдигната.

RIC VII, Siscia, 31, p. 428.

Кат. № 122

Инв. № 141

Константин I, 318 – 319, Сисция, АЕ 3, 16.5/17.7 mm, 1.97 гр, 12 h, недобре запазена.

Av: IMP CONSTANTINVS P F AVG

Бюст надясно с ризница, шлем и лавров венец;

Rv: [VICTORIAE LAETA]E PRINC PERP, в отреза [(означение за официната) SIS]

Две Виктории една срещу друга поддържат щит над олтар с надпис VOTPR.

RICVII, Siscia, 53, p. 431.

Кат. № 123

Инв. № 145

Константин I, 318 – 319, Сисция, АЕ 3, 17.1/18.0mm, 2.66 г, 12 h, сравнително добре запазена.

Av: IMP CONSTAN-TINVS [AVG]

Бюст наляво с ризница, шлем с висок гребен и звезди, копие на дясното и щит на лявото рамо;

Rv: [V]ICTORIAE LAE[TAE PR]INC PE[RP], в отреза [A] SIS

Две Виктории една срещу друга поддържат щит над олтар с надпис [VOT / PR].

RIC VII, Siscia, 56, p. 432.

Кат. № 124

НСФ Инв. № 85

Константин I, 325 – 326, Кизик, АЕ 3, 16.5/18.8 mm, 12 h, 2.17 г, добре запазена.

Av: CONSTAN-TINVS AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: PROVIDEN-TIAE AVGG, в отреза SMKA•

Вход на крепост без врата, с две кули и звезда между тях.

RIC VII, Syzicus, 34, p. 648.

Кат. № 125

Инв. № 61

Константин I, комеморативно монетосечене, 330 – 331, Тесалоника, АЕ 3, 17/18.6 mm, 2,50 г, 6 h, много добре запазена.

Av: CONSTAN-TINOPOLIS

Бюст с гривест шлем наляво; скиптер на лявото рамо;

Rv: Без надпис, в отреза SMTSA

Виктория насреща с разперени криле; с десния крак на прора; в дясна ръка държи жезъл, лявата облегната на щит.

RIC VII, Thessalonica, 188, p. 524.

Кат. № 126

Инв. № 66/1

Константин I, 330 – 333, Хераклея, АЕ 3, 18.0/18.5 mm, 2.17 г, 12 h, много добре запазена.

Av: CONSTANTI-NVS MAX AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и диадема с розети;

Rv: GLOR-IA EXERC-ITVS, в отреза SMHA

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облегната на щит; между тях два щандарта; по една точка от двете страни и между горната част на щандартите.

RIC VII, Heraclea, 111, p. 557.

Кат. № 127

Инв. № 151

Константин I, комеморативно монетосечене, 333 – 335, Константинопол, АЕ 3, 19.2/18.9 mm, 2.30 г, 6 h, много добре запазена.

Av: VRBS ROMA

Бюст наляво с шлем и ризница;

Rv: Вълчица наляво кърми близнаците Ромул и Рем, отгоре две звезди; в отреза CONSC.

RIC VII, Constantinople, 85, p. 582.

Кат. № 128

НСФ Инв. № 28

28/1

Константин I, 330 – 336, неясна монетарница, АЕ 3, 14.4/15.8mm, 1.31 г, 12 h, много добре запазена.

Av: [CON]STANT[I-N]VS [M]A[X] AV[G]

Драпиран бюст надясно с ризница и диадема с розети;

Rv: GLOR-[I]A EXER[C-ITVS], в отреза [...]

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облегната на щит; между тях два щандарта.

Кат. № 129

Инв. № 607

Константин I, Крисп или Лициний, 318 – 320, неясна монетарница, АЕ 3, 14.1/15.3 mm, 1.35 гр, 6 h, лошо състояние.

Av: [...]G / C

Бюст на императора надясно с шлем и ризница;

Rv: [VICT LAETAE PRINC PERP]

Две Виктории една срещу друга, помежду си държат щит с надпис [VOT / PR].

КРИСП (317 – 326 /ЦЕЗАР/)

Кат. № 130

Инв. № 219

Крисп, цезар, 320, Сисция, АЕ 3, 18.0/17.8 mm, 2.82 г, 2 h, добре запазена, наледи.

Av: IVL-[CRISPVS N]OB CAES

Бюст на цезаря наляво с лавров венец, щит и насочено напред копие.

Rv: [VIRTVS]-EXERCIT, в отреза [A]SIS[*]

Изправен щандарт с надпис VOT X, от двете страни вързани пленници; от двете страни S и F.

RIC VII, Siscia, 113, p. 438.

КОНСТАНТИН II (317 – 337 /ЦЕЗАР/; 337 – 340 /АВГУСТ/)

Кат. № 131

Инв. № 67

Константин II, цезар, 325, Сисция, АЕ 3, 18.0/18.4 mm, 12 h, 2.67 г, добре запазена.

Av: CONSTANTINVS IVN NOB C

Глава надясно с лавров венец;

Rv: PROVIDEN-TIAE CAESS, в отреза SIS [венец
☼☼]

Вход на крепост без врата, с две кули и звезда между тях.

RIC VII, Siscia, 194, p. 448.

Кат. № 132

Инв. № 66/2

Константин II, цезар, 330 – 335, Антиохия, АЕ 3, 17.7/17.3 mm, 2.60 г, 6 h, отлична.

Av: CONSTANTINVSIVNNOBC

Бюст надясно с ризница и лавров венец;

Rv: GLOR-IAEXERC-ITVS, в отреза SMANС

Двама воини изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях два щандарта.

RIC VII, Antioch, 87, p. 693.

Кат. № 133

Инв. № 66/3

Константин II, цезар, 330 – 335, Константинопол, АЕ 3, 17.5/17.8 mm, 12 h, 1.56 г, сравнително добре запазена.

Av: CONSTANTINVS IVN NOB C

Бюст надясно с ризница и лавров венец;

Rv: GLOR-IA EXERC-ITVS, в отреза CONST

Двама воини изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях два щандарта.

RIC VII, Constantinople, 60, p. 579.

Кат. № 134

НСФ Инв. № 81

Константин II, цезар, 333 – 335, Константинопол, АЕ 3, 16.3/16.9 mm, 6 h, 2.12 г, добре запазена.

Av: CONSTANTINVS [IVN NOB C]

Бюст с ризница и лавров венец надясно;

Rv: GLOR-[IA EXERC-I]TVS, в отреза CONSG•

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях два щандарта.

RIC VII, Constantinople, 74, p. 581.

Кат. № 135

Инв. № 74

Константин II, август, 337 – 340, Кизик, АЕ 3, 15.4/15.5 mm, 6 h, 1.54 г, сравнително добре запазена.

Av: D N CONST[AN-TIN]VS P F AVG

Глава надясно с лавров венец;

Rv: GLOR-[IA EXERC-I]TVS, в отреза SMKA

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях щандарт. RIC VIII, Syzicus, 6, p. 490.

Констанций II (324 – 337 /ЦЕЗАР/; 337 – 361 /АВГУСТ/)

Кат. № 136

Инв. № 66/4

Констанций II, цезар, 335 – 336, Тесалоника, АЕ 3, 18.8/18.2 mm, 2.40 г, 12 h, много добре запазена.

Av: FL IVL CONSTANTIVS NOB C

Драпиран бюст на цезаря надясно с ризница и лавров венец;

Rv: GLORI-A EXER-CITVS, в отреза SMTS[Г]

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях два щандарта.

RIC VII, Thessalonica, 200, p. 526.

Кат. № 137

НСФ Инв. № 28/3

Констанций II, 336 – 340, Хераклея, АЕ 4, 15.6/13.6mm, 1.42 г, 12 h, недобре запазена.

Av: [CONSTAN-T]IVS [A]V[G]

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: GLOR-IA EXERC-ITVS, в отреза SMHA

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях щандарт.

RIC VIII, Heraclea, 20, p. 431.

Кат. № 138

Инв. № 94

337 – 340, Константинопол, АЕ 4, 14.0/14.1 mm, 6 h, 1.47 г, недобре запазена.

Av: Нечетима легенда, глава надясно с перлена или диадема с розети;

Rv: [GLOR-IAEXERC-ITVS], в отреза CONSB

Двама воина изправени с копия и шлемове, едната им ръка облепната на щит; между тях щандарт.

Кат. № 139

Инв. № 71

Констанций II, 347 – 348, Кизик, АЕ 3, 15.0/15.7 mm, 1.60 г, 12 h, добре запазена.

Av: DN CONSTAN-TIVS P F AVG

Глава на императора надясно с перлена диадема;

Rv: VOT/XX/MVLT/XXX, в отреза SMKA

Надписът е във венец, в четири реда.

RIC VIII, Cyzicus, 48, p. 493.

Кат. № 140

Инв. № 160

Констанций II, 347 – 348, Сисция, АЕ 4, 16.0/15.1 mm, 1.69 г, 12 h, добре запазена, язви.

Av: CONSTANTI-VS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и диадема с розети;

Rv: VICTORIAE DD AVGGQ NN, в отреза [A]SIS

Две Виктории една срещу друга с венци в протегнатата ръка и палмови клонки; между тях точка.

RIC VIII, Siscia, 182, p. 363.

Кат. № 141

Инв. № 610

Констанций II, 348 – 350, Хераклея, АЕ 2, 19.2/20.6 mm, 2.94 г, 12h, много добре запазена.

Av: [D N CONSTAN-TIVS P F] AVG

Драпиран бюст на императора наляво с перлена диадема и ризница; в дясната ръка държи глобус;

Rv: FEL TEMP-[RE]PARATIO

Императорът с военно облекло в ход наляво; в дясната ръка държи изправен шандарт, с лявата се опира на щит на земята; пред него двама вързани пленници на колене в ход наляво, с глави към императора; в отреза SMKA, в лявото поле – звезда.
RIC VIII, Heraclea, 72, p. 435.

Кат. № 142

НСФ Инв. № 90

Констанций II, 348 – 355, Тесалоника, АЕ 3, 16.8/17.0 mm, 2.28 гр, 12h, недобре запазена, наледи, леко деформирана.

Av: D N CONSTAN-TIVS P F AV[G]

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [FEL TEMP RE-PARA]TIO, в отреза CONSIА•

Войник наляво с щит пробоща с копие паднал конник.

RIC VIII, Constantinople, 93 (var), p. 454.

Кат. № 143

Инв. № 62

Констанций II, 350 – 355, вер. Тесалоника, АЕ 3, 17/16.5 mm, 2.27 г, 6 h, много добре запазена.

Av: D N CONSTAN-TIVS P F AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [F]EL TEMP-[RE]PARATIO, в отреза [SMT]S,

А в лявото поле

Войник наляво с щит пробоща с копие паднал конник с брада; конникът е протегнал едната ръка назад, а другата към войника; между тях паднал щит.

RIC VIII, Thessalonica, 189, p. 419.

Кат. № 144

Инв. № 65

Констанций II, 350 – 355, Тесалоника, АЕ 3, 20.3/20.4 mm, 3.25 г, 5 h, нарушена цялост.

Av: D N CONSTAN-TIVS P F AV[G]

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: FEL TEMP RE-[PARA]TIO, в отреза TSG, •S• в лявото поле

Войник наляво с щит пробоща с копие паднал конник с брада; конникът е прегърнал врата на коня; между тях паднал щит.

RIC VIII, Thessalonica, 187, p. 419.

Кат. № 145

Инв. № 69/1

Констанций II, 351 – 355, Хераклея, АЕ 2, 21.0/21.4 mm, 3.49 г, 11 h, сравнително добре запазена.

Av: CONSTAN-TIVS P F [AVG]

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [FEL TEMP RE-PA]RATIO, в отреза SMHG, Г в лявото поле

Войник наляво с щит пробоща с копие паднал конник с брада; конникът е с ръка към войника; между тях паднал щит.

RIC VIII, Heraclea, 82, p. 436.

Кат. № 146

Инв. № 68

Констанций II, 353 – 354, източна или балканска монетарница, АЕ 3, 17.0 mm, 1.81 г, 10 h, сравнително добре запазена.

Av: D N CONSTAN-TIVS P F AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [FEL] TEMP-[REPA]RATIO, в отреза [N?]

Войник наляво с щит, стъпил върху щит, пробоща с копие паднал конник, който е протегнал едната си ръка.

Кат. № 147

Инв. № 218

Констанций II, 351 – 355, Сирмиум, АЕ 3, 18.1/17.6 mm, 3.10 г, 12h, добре запазена, налепи.

Av: D N CONSTAN-TIVS P F AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [FEL] TEMP-[REPARATIO], в отреза ASIRM•

Войник наляво с щит пробоща с копие паднал конник.

RIC VIII, Sirmium, 52, p. 388.

Кат. № 148

Инв. № 592

Констанций II, 348 – 358, нечетлива монетарница, АЕ 3, 16.2/16.6mm, 1.41 г, 12h, добре запазена.

Av: [D N] CONSTAN-TIVS P F [AVG]

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [FEL TE]MP R-EPARATIO, в отреза [...]

Войник наляво с щит пробоща с копие паднал конник с шапка; конникът е с ръка към войника; между тях паднал щит.

Кат. № 149

Инв. № 64

Констанций II, 348 – 358, нечетлива, АЕ 2, 21.7/23.8 mm, 4.82 г, 5 h, много добре запазен аверс, почти изцяло изтрит реверс.

Av: D N CONSTAN-TIVS P F AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [FEL TEMP-REPARATIO], в отреза [...]

Войник наляво с щит пробжда с копие паднал конник.

Кат. № 150

Инв. № 217

Констанций II или Юлиан, 357 – 363, АЕ 3, 15.5/16.2 mm, 1.75 г, 6 h, недобре запазена.

Av: [...] PF AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [SPES REI]PVBLI[CAE]

Императорът прав насреща, с глава наляво, в дясната ръка държи глобус, в лявата – ръка копие.

КОНСТАНС (333 – 337 /ЦЕЗАР/; 337 – 350 /АВГУСТ/)

Кат. № 151

Инв. № 147

Констанс, 347 – 348, Тесалоника, АЕ 4, 14.0/15.2 mm, 1.71 г, 12 h, сравнително добре запазена, язви.

Av: CONSTANS-[PF AVG]

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: [VICTORIAE DD A]VG G Q NN, в отреза [SMTS]Г

Две Виктории една срещу друга с венци в протегнатата ръка и палмови клонки; между тях изправена палмова клонка.

RIC VIII, Thessalonica, 106, p. 411.

Кат. № 152

НСФ Инв. № 82

Констанс, 347 – 348, Тесалоника, АЕ 3, 15.4/15.2 mm, 12 h, 1.31 г, добре запазена.

Av: [CON]STANS-PF AVG

Драпиран бюст с ризница и перлена диадема надясно;

Rv: VICTORIAE DD [AVG G Q NN], в отреза SMTSГ

Две Виктории една срещу друга с венци в протегнатата ръка и палмови клонки; между тях изправена палмова клонка.

RIC VIII, Thessalonica, 106, p. 411.

Кат. № 153

НСФ Инв. № 22

Констанс, 347 – 348, Антиохия, АЕ 4, 13.5/13.6 mm, 12 h, 1.11 г, сравнително добре запазена, наледи.

Av: DN CONST-[ANS P F AVG]

Глава с перлена диадема надясно;

Rv: VOT / XX / MV•LT / XXX, в отреза SMANA

Надписът е разположен в четири реда, във венци.

RIC VIII, Antioch, 115, p. 521.

Кат. № 154

Инв. № 59

Констанс, 347 – 348, АЕ 4, източна или балканска монетарница, 15 mm, 1,47 г, 12 h, много добре запазена.

Av: [DN] CONSTA-NS PF AVG

Глава на Констанс надясно с диадема с розети

Rv: VOT / X X / MVLT / XXX

Надписът в четири реда, във венец.

Кат. № 155

Инв. № 57/2

Констанс, 348 – 350, Тесалоника, АЕ 3, 17.6/16.9 mm, 1,52 г, 12 h, недобро състояние.

Av: D[N] CON[S]T[A]-NS PF AVG

Драпиран бюст с ризница и перлена диадема, надясно;

Rv: FEL TEMP-REP[ARATIO], в отреза ТЕ[SA]

Императорът прав наляво на кораб, в дясната ръка държи феникс; в лявата ръка лабарум; зад него седнала Виктория управлява кораба.

RIC VIII, Thessalonica, 120, p. 412.

Констанций Гал (351 – 354 /ЦЕЗАР/)

Кат. № 156

Инв. № 221

Констанций Гал, 351 – 354, Кизик, АЕ 3, 19.8/18.3 mm, 2.68г, 12h, недобре запазена, налепи.

Av: [D N FL CL CONSTAN]TIVS NOB [CAES]

Драпиран бюст на цезаря надясно, с ризница;

Rv: FEL TEMPRE-[PARATIO], в отреза SMK[A]

Войник наляво с щит пробожда с копие паднал конник с брада.

RIC VIII, Syzicus, 99, p. 497.

Кат. № 157

НСФ Инв. № 24/2

Констанций Гал, 351 – 352, източна или балканска монетарница, АЕ 2, 20.0/21.3mm, 4.05 г, 6h, недобре запазена, изтрита.

Av: [...], Δ зад бюста;

Драпиран бюст надясно с ризница;

Rv: [FELTEMPREPARATIO]

Войник наляво с щит пробожда с копие паднал конник.

Кат. № 158

Инв. № 69/2

Констанций Гал, цезар, 351 – 354, неясна монетарница, АЕ 3, 19.0/17.4 mm, 2.96 г, 12 h, недобре запазена.

Av: D N FL CL CONSTANTIVS NOB CAES

Драпиран бюст с ризница надясно;

Rv: FEL TEMP RE-PA[RATIO]

Войник наляво с щит пробожда с копие паднал конник с фригийска шапка; конникът е ръка към войника; между тях паднал щит.

Кат. № 159

НСФ Инв. № 28/2

Констанций Гал, 353 – 354, неясна монетарница, АЕ 3, 15.0/15.5 mm, 1.51 г, 12 h, недобре запазена, налепи.

Av: [D] N FL CL CONSTANT[IVS NOB CAES]

Драпиран бюст надясно с ризница;

Rv: [FEL TE]MP RE-[PARATIO]

Войник наляво с щит пробжда с копие паднал конник.

Юлиан II (361 – 363)

Кат. № 160

НСФ Инв. № 49

Юлиан II, 361 – 363, Хераклея, АЕ 2, 19.1/19.2 mm, 12 h, 2.67 г, много добре запазена.

Av: DN FL CL IVLI-ANVS PF AVG

Драпиран бюст с ризница, шлем и перлена диадема наляво; в лявата ръка – щит, в дясната – копие;

Rv: VOT / X / • / MVLT / XX, в отреза HERACL•A

Надписът в четири реда, във венец.

RIC VIII, Heraclea, 106, p. 438.

ВАЛЕНТИНИАН I (364 – 375)

Кат. № 161

Инв. № 154

Валентиниан I, 364, Сирмиум, АЕ 3, 18.2/20.0 mm, 2.79 г, 6 h, много добре запазена.

Av: DN VALENTINI-ANVS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: RESTITVTOR REIP, в отреза BSIRM

Императорът изправен насреща с глава надясно, с военно облекло; в дясната ръка държи изправен лабарум, в лявата – Виктория на глобус.

RIC IX, Sirmium, 6 (a), p. 159.

ВАЛЕНС (364 – 378)

Кат. № 162

Инв. № 57/1

Валенс, 364 – 367, Тесалоника, АЕ 3, 17 mm, 1,70 г, 12 h, много добро състояние.

Av: D N VALEN-S P F AVG

Драпиран бюст с ризница перлена диадема, надясно;

Rv: GLORIA RO-MANORUM, в отреза TESΓ

Императорът в ход надясно, с дясната ръка влечи пленник за косите, в лявата държи лабарум.

RIC IX, Thessalonica, 16 (b), p. 176

Кат. № 163

НСФ Инв. № 28/4

Валенс, 364 – 375, Рим, АЕ 3, 16.4/17.6 mm, 2.32 г, 6 h, много добре запазена.

Av: D N VALEN-S P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: SECVRITAS-REIPVBLICAE, в отреза R•TERTIA

Виктория в ход наляво; в дясна вдигната ръка държи венец, в лявата – палмова клонка.

RIC IX, Roma, 17 (b), 24 (b), p. 120-121.

Кат. № 164

НСФ Инв. № 109

Валенс, 364 – 375, Кизик, АЕ 3, 16.7/16.8 mm, 2.27 г, 12 h, недобре запазена.

Av: [D N VALEN]-S P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: SECVRITAS-[REIP]VBLI[CAE], в отреза S[M]KГ

Виктория в ход наляво; в дясна вдигната ръка държи венец, в лявата – палмова клонка.

RIC IX, Cyzicus, 11 (b), p. 241.

Кат. № 165

Инв. № 158

Валенс, 367 – 375, Сисция, АЕ 3, 16.4/17.1 mm, 1.66 г, 6 h, сравнително добре запазена.

Av: D N VALEN-S P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема;

Rv: S[ECVRITAS RE]IPVBLICAЕ, в отреза [A]SIS[CE], в ляво поле R над K, в дясно поле – Q
Виктория в ход наляво с венец във вдигната ръка и палмова клонка.

RIC IX, Siscia, 15 (b), p. 147.

Теодосий I (379 – 395)

Кат. № 166

Инв. № 663

Теодосий I, 378 – 383, Никомедия, АЕ 2, 21.2/25.0 mm, 5.09 г, 6 h, добре запазена, налели.

Av: D N THEODOSIVS P F AVG

Драпиран бюст на императора надясно с ризница и шлем, щит и насочено напред копие;

Rv: GLORIA RO-[M]ANORVM, в отреза SMNГ
Императорът прав на кораб, с глава надясно и вдигната дясна ръка; корабът е направляван от Виктория, седнала наляво; в лявото поле – венец.

RIC IX, Nicomedia, 25 (a), p. 256.

Кат. № 167

НСФ Инв. № 20/13

Теодосий I, 378 – 383, Кизик, АЕ 4, 13.0/13.6 mm, 6 h, 0.98 г, много добре запазена.

Av: D N THEODO-SIVS P F AVG

Драпиран бюст с ризница и перлена диадема надясно;

Rv: VOT / X /MVLТ / XX, в отреза SMKГ

Надписът в четири реда, във венец.

RIC I X, Cyzicus, 21 (c), p. 244.

Аркадий (383 – 408)

Кат. № 168

Инв. № 57/3

Аркадий, АЕ 3, 395 – 401, източна или балканска монетарница, 17/15.5 mm, 1,73 г, лошо състояние, изтрита.

Av: [ARCA]D[I]-VSPFAVG

Драпиран бюст с ризница перлена диадема, надясно;

Rv: [VIR]TVS-[EXERCITI]

Императорът прав, надясно; в дясна ръка държи изправено копие, лявата опряна на щит на земята; срещу него Виктория наляво го увенчава с венец и държи палмова клонка.

Кат. № 169

Инв. № 28/7

Аркадий, АЕ 3, 395 – 401, източна или балканска монетарница, 15.1/15.0 mm, 1,46 г, 6 h недобре запазена, изтрита, наледи.

Av: [ARC]ADI-[VS P F AVG]

Драпиран бюст с ризница перлена диадема, надясно;

Rv: [VIRTVS-EXERCITI]

Императорът прав, надясно; в дясна ръка държи изправено копие, лявата опряна на щит на земята; срещу него Виктория наляво го увенчава с венец и държи палмова клонка.

RIC X, 56, 60, 62, 64, 66, 70, 75, p. 246 – 247.

Хонорий (393 – 423), Теодосий II (408 – 450)

Кат. № 170

НСФ Инв. № 28/5

Хонорий или Теодосий II, 408 – 423, източна или балканска монетарница, АЕ 4, 13.7/13.3mm, 1.75 гр, 12 h, недобре запазена, наледи.

Av: [...]VS P F AVG

Драпиран бюст надясно с ризница и перлена диадема, звезда зад бюста;

Rv: [GLORIA ROMANORVM]

Двамата императори един срещу друг с изправени копия; между тях държат глобус.

RIC X, 407 – 418, p. 272.

Иван Иванов,

уредник в Исторически музей – град Клисурса,

e-mail: ivanov.ric@gmail.com